

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ І ВИТРАТАМИ БАНКУ

1.1. Інформаційне забезпечення фінансово-економічного аналізу банків

Банківська діяльність охоплює різні напрями, які забезпечують у кінцевому результаті її ефективність. Оцінка банківської діяльності передбачає проведення комплексного аналізу, який дає можливість дослідити всі аспекти роботи банку.

Для забезпечення комплексного аналізу можна використовувати всі види планової, нормативної, облікової, фінансової, статистичної, довідкової, методичної та інших видів інформації.

Основою інформаційного забезпечення фінансово-економічного аналізу банків є фінансова звітність, яка складається як для потреб менеджменту, так і для зовнішніх користувачів.

Метою складання "фінансових звітів є надання користувачам для прийняття економічних рішень повної, правдивої та непередбаченої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та грошові потоки банку" [1, с.31].

Відповідно до Законів України "Про Національний банк України" [2] та "Про банки та банківську діяльність" [3], фінансова звітність банків складається на підставі Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні № 368 [4], та Інструкції про складання річного фінансового звіту банків України № 545.

До складу банківської звітності належать: "балансовий звіт, звіт про фінансові результати, а також низка додатків до цих звітів, у яких наведена інформація про структуру активів, зобов'язань та власних коштів банку, ризику, якість кредитного портфеля, а також про інші показники, які є дуже

важливими для характеристики фінансового стану банку. Наявність таких додатків дає змогу відобразити звітність українських банків на рівні міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та звітності. Завдяки цьому фінансова звітність задовольняє вимоги користувачів інформації поза банком (акціонерів, клієнтів та партнерів банку, НБУ, фінансових органів тощо)" [4].

До статистичної звітності належить звітність про кредитні та депозитні операції в національній та іноземній валютах, процентні ставки, операції з цінними паперами та інші банківські операції.

"Важливою вимогою до фінансової та статистичної звітності є достовірність та реальність інформації, які забезпечуються документуванням банківських операцій, проведенням періодичних інвентаризацій, за допомогою яких контролюється та уточнюється наявність і вартість активів та пасивів банку, цінностей та операцій, що обліковуються на позабалансових рахунках" [8].

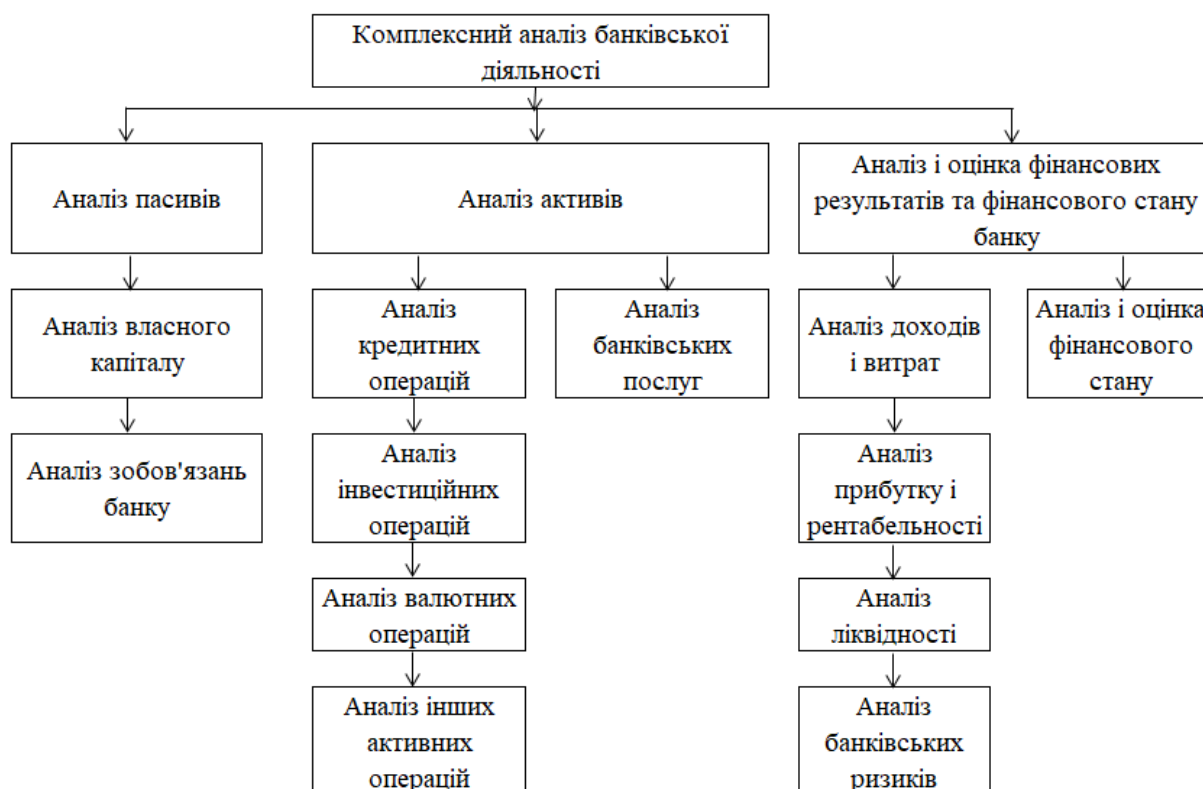

Рис. 1.1 Система комплексного аналізу банківської діяльності сучасного банку [5, с.44].

Обов'язковою вимогою до фінансової та статистичної звітності є порівнянність, "можливість зіставлення показників звітного періоду з аналогічними показниками минулих періодів. Лише на цій основі можна зробити відповідні висновки про зміни у фінансовому стані банку, спрогнозувати тенденції розвитку банківських операцій" [11].

За звітним періодом розрізняють такі форми звітності банків (таб. 1.1):

- щоденні;
- щомісячні;
- квартальні;
- річні.

Таблиця 1.1

Склад періодичної звітності

Періодична звітність	Форми фінансової звітності
Щоденна	- Баланс
Місячна	- Баланс - Звіт про прибутки та збитки
Квартальна	- Балансовий звіт - Звіт про фінансові результати - Примітка "Зобов'язання банку, які обліковуються на позабалансових рахунках"
Річна	- Балансовий звіт - Звіт про фінансові результати - Звіт про рух коштів - Звіт про власний капітал - Примітки

До щоденних форм звітності належать [6, с.58]:

- форма 1Д-КБ "Баланс комерційного банку";
- форма "Звіт про структуру активів та пасивів за строками";

- форма "Звіт про відкриті валютні позиції";
- форма "Інформація щодо обсягу валюти, яка знаходиться на окремому депозитному рахунку в Національному банку для розрахунку значень відкритої валютної позиції".

Баланс банку — це бухгалтерський баланс, який відображає стан активів, пасивів та власного капіталу в грошовій формі на певну дату. Актив і пасив балансу поділяють за окремими статтями. Кожна стаття характеризує окремий вид господарських засобів або джерел їх формування. Статті балансу групують за економічним змістом і розміщують згори донизу в міру зниження ліквідності (активні рахунки) та збільшення строків зобов'язань (пасивні рахунки).

Разом із щоденним балансом надається відповідна інформація за спеціальним файлом 26 для "розрахунку нормативу адекватності регулятивного капіталу (Н2) та за спеціальним файлом 42 — для розрахунку таких економічних нормативів, як: максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента (Н7); великі кредитні ризики (Н8); максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9); максимальний сукупний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10); інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11)" [3].

До щомісячних форм звітності належать [7, с.62]:

- форма 1-КБ "Баланс комерційного банку";
- форма "Балансовий звіт комерційного банку";
- форма "Звіт про дотримання економічних нормативів";
- форма "Звіт про дотримання нормативів ризику загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції";
- форма "Звіт про кредитний портфель";
- форма "Звіт про класифіковані кредитні операції за формами власності";
- форма "Звіт про залишки за депозитами";

- форма "Звіт про списану безнадійну заборгованість";
- форма "Розрахунок резерву на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків";
- форма "Інформація про формування комерційним банком резерву для відшкодування можливих втрат від дебіторської заборгованості";
- форма "Інформація про включення субординованого боргу в розрахунок регулятивного капіталу банку";
- форма "Розрахунок резерву на відшкодування можливих збитків від операцій з цінними паперами";
- форма "Розрахунок резерву під прострочені нараховані доходи за активними операціями банків";
- форма "Звіт про 20 найбільших кредиторів банку".

Таблиця 1.2

Компоненти фінансової звітності

Компоненти звітності	Призначення
Баланс	Надання інформації про фінансовий стан банку на звітну дату
Звіт про фінансові результати	Надання інформації про доходи, витрати та фінансові результати від діяльності за звітній період
Звіт про рух грошових коштів	Надання інформації про надходження і вибуття грошових коштів унаслідок операційної, інвестиційної та фінансової діяльності провадження звітного періоду
Звіт про власний капітал	Надання інформації про зміни у складі власного капіталу протягом звітного періоду
Примітки до фінансових звітів	Виклад облікової політики та пояснення інформації, наведеної у кожному фінансовому звіті

До квартальних форм звітності, крім наведених у табл. 1.1, належить форма звітності "Інформація про вклади фізичних осіб у комерційних банках".

Найбільш вичерпною і змістовною є річна фінансова звітність, яка подається у такому складі: балансовий звіт; звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, примітки.

Кожний із компонентів фінансової звітності має своє призначення (табл. 1.2) [8, с.27].

На відміну від інших суб'єктів економіки банки складають щоденні баланси. Це є особливістю бухгалтерського обліку в банках. Воно забезпечує щоденний і повний облік банківських операцій та контроль за наявністю грошових коштів і цінностей, які розміщені в банку.

Баланс містить лише залишки (сальдо) рахунків бухгалтерського обліку на певну дату, тому в банківській практиці його називають сальдовим.

Крім сальдових та обігово-сальдових балансів (місячний баланс з інформацією про обіги та вихідні залишки за балансовими та позабалансовими рахунками), банки складають місячний балансовий звіт. Він характеризує фінансовий стан банку, відображає його активи, зобов'язання та власний капітал у грошовому виразі на певну дату. Усі суми в балансовому звіті розподіляють за ознаками резидентності та виду валюти.

Активи балансового звіту банку включають такі основні статті [9, с.55]:

- валюта, монета та банківські метали;
- дорожні та інші чеки;
- кошти на кореспондентських рахунках у НБУ та в інших банках;
- депозити та кредити в банках;
- цінні папери в портфелі банку на продаж та інвестиції;
- кредити та фінансовий лізинг, надані клієнтам;
- інвестиції в асоційовані та дочірні компанії;
- нематеріальні активи;
- матеріальні активи;

— інші активи.

Зобов'язання в балансовому звіті відображені за такими статтями:

— кореспондентські рахунки НБУ та інших банків;

— депозити та кредити, отримані від інших банків;

— кредити, отримані від НБУ;

— строкові депозити клієнтів та кошти на вимогу;

— власні цінні папери;

— інші зобов'язання.

Власний капітал банку в балансовому звіті відображено за статтями: статутний капітал, нерозподілений прибуток і резерв поточного та минулих років, інші фонди та резерви банку.

"Баланси банків використовують для аналізу й управління їхньою діяльністю, визначення показників їх ліквідності, управління банківськими ресурсами, аналізу банківського прибутку. У ринкових умовах баланс банку є засобом не тільки бухгалтерської звітності, а й комерційної інформації банківського менеджменту, своєрідною рекламою для потенційних клієнтів, що прагнуть на професійному рівні розібратися в діяльності банку. Водночас для зовнішніх користувачів доступна тільки квартальна та річна фінансова звітність" [3].

Згідно з вимогами нормативних актів НБУ, "призначенням фінансової звітності банків є створення бази даних, яка дасть змогу реально оцінити показники ліквідності, платоспроможності та дохідності банків і на цій основі визначити їх фінансовий стан — як комплексне поняття, що відображає різні напрями банківської діяльності" [8].

Найважливішим принципом міжнародних стандартів обліку та звітності є "принцип відкритості (транспарентності), тому відповідно до нормативних актів Національний банк України встановив порядок публікацій банками в засобах масової інформації звітності про свою діяльність та надання її до НБУ" [13].

Для отримання більш ґрунтовної оцінки фінансового стану банку "рекомендується проаналізувати не тільки баланс та матеріали звітності самого банку, а й провести дослідження кон'юнктури ринку, оцінити конкурентів, здійснити аналіз фінансового стану позичальників" [5]. Крім того, "можливості фінансового аналізу ширші, коли вони базуються на побудові різного виду економіко-статистичних та математичних моделей зв'язку, а також узагальнюючих характеристиках структури та динаміки показників" [15].

1.2. Сутність та аналіз пасивів банку

Дослідження діяльності банків необхідно "починати з пасиву балансу, який характеризує джерела коштів і природу фінансових зв'язків банку, оскільки саме пасивні операції значною мірою визначають умови, форми та напрями використання ресурсів банку, тобто склад і структуру активів" [9].

Головною "метою аналізу пасивних операцій банку є визначення ефективності формування ресурсної бази банку за зниження її вартості та підвищення фінансової стабільності" [17].

Аналіз пасивів банку проводиться в такому розрізі [10, с.112]:

- аналіз структури пасивів за джерелами формування ресурсів (співвідношення власного капіталу та зобов'язань);
- визначення розміру власного капіталу, його структури та достатності;
- аналіз дотримання основних нормативів достатності капіталу;
- аналіз зміни статутного капіталу банку;
- дослідження та оцінка обґрунтованості розподілу прибутку;
- аналіз структури зобов'язань з позиції витратності та стабільності ресурсної бази;

- розроблення стратегії розширення клієнтської бази з метою здешевлення ресурсів;
- оцінка ділової активності банку щодо залучення ресурсів;
- розроблення прогнозу конкурентоспроможності та фінансового потенціалу банку.

Аналіз пасивів банку починається з визначення співвідношення між капіталом банку та його зобов'язаннями. Структура ресурсів банку визначає його тактику у формуванні ресурсів.

На наступному етапі аналізу вивчають зміни у структурі пасивних операцій банку.

При цьому визначають [11, с.278]:

- питому вагу кожного складника ресурсів банку в їх загальній сумі;
- абсолютне відхилення загальної суми ресурсів і кожен її складник на звітну дату порівняно з базовим періодом.

Після вивчення структури пасивних операцій аналізують кожен її складник. Насамперед здійснюють аналіз власного капіталу банку і виявлення його суми за балансом.

Під час аналізу капітал банку оцінюють за різними аспектами: бруто-капітал (балансовий капітал) і нетто-капітал (регулятивний капітал).

Стан капіталу банку характеризується його розміром, структурою (відносними частками складників) і темпами зростання як капіталу загалом, так і окремих його складників.

Потім вивчають зміни в структурі балансового капіталу та в його складниках.

Крім аналізу структури капіталу, важливо визначити ефективність його використання, для чого можна скористатися такими показниками [12, с.156]:

$$\text{Прибутковість капіталу} = \frac{\text{Чистий прибуток банку}}{\text{Власний капітал банку}} \quad (1.1)$$

$$\text{Розмір кредитних вкладень на 1 грн. капіталу} = \frac{\text{Кредитні вкладення банку}}{\text{Власний капітал банку}} \quad (1.2)$$

Під час аналізу наведених показників порівнюють дані на звітну дату з даними на відповідні дати минулих років.

На наступних етапах аналізу власного капіталу банку докладно аналізують достатність банківського капіталу та зміни, які відбулися у його складниках.

"Достатність капіталу — це здатність банку захистити інтереси своїх кредиторів та власників від незапланованих збитків, розмір яких залежить від обсягу ризиків, що виникають у результаті виконання банком активних операцій" [13, с. 201].

"Під час аналізу для оцінки достатності капіталу визначають виконання економічних нормативів капіталу банку за трьома показниками, встановленими НБУ" [14, с.219]:

- Н1 — регулятивний капітал банку;
- Н2 — норматив адекватності регулятивного капіталу;
- Н3 — норматив адекватності основного капіталу.

"Додатковими показниками достатності капіталу можуть бути такі коефіцієнти" [15, с.92]:

- К1 — визначає рівень капіталу в структурі загальних пасивів:

$$K1 = \frac{\text{Капітал}}{\text{Пасиви всього}} \quad (1.3)$$

Рекомендовані значення знаходяться у межах 0,15—0,20;

- К2 — співвідношення чистого капіталу та загальних активів:

$$K2 = \frac{\text{Чистий капітал}}{\text{Загальні активи}} \quad (1.4)$$

Значення цього показника має бути не меншим 0,04;

— К3 — коефіцієнт достатності капіталу — показує максимальну суму збитків, за яких капіталу, що залишився (чистий нетто-капітал), вистачить для забезпечення надійності коштів вкладників та інших кредиторів банку. Передбачається, що капітал банку повинен на 25—80 % покривати його зобов'язання. Показник розраховується за такою формулою:

$$K3 = \frac{\text{Чистий капітал}}{\text{Зобов'язання}} \quad (1.5)$$

— К4 — коефіцієнт маневрування — дає змогу зробити якісну оцінку власного капіталу. Брутто-капітал містить як відвернені (імобілізовані) власні кошти, так і фактичні залишки нетто-капіталу, які можна використати для кредитування. Якщо значення К4 від'ємне, це свідчить не лише про відсутність власних ресурсів, вкладення яких дає дохід, а й про використання депозитів не за призначенням, оскільки останні покривають власні витрати банку. Розрахунок коефіцієнта здійснюють за формулою [16, с.84]:

$$K4 = \frac{\text{Нетто-капітал}}{\text{Брутто-капітал}} \quad (1.6)$$

Оптимальне значення цього показника — від 0,5 до 1,0;

— К5 — коефіцієнт достатності капіталу — характеризує залежність банку від його засновників. Сума коштів, які інвестуються в розвиток банку, повинна вдвічі перевищувати внески засновників [17, с.147]:

$$K5 = \frac{\text{Статунний капітал}}{\text{Брутто-капітал}} \quad (1.7)$$

Мінімальне значення цього показника — 0,15, максимальне — 0,5;

— К6 — коефіцієнт захищеності капіталу, він розраховується за формулою:

$$K6 = \frac{\text{Основні засоби}}{\text{Власний капітал банку}} \quad (1.8)$$

Коефіцієнт К6 характеризує захищеність власного капіталу від інфляції вкладенням коштів у нерухомість, обладнання та інші матеріальні активи.

Однією з головних проблем планування капіталу банку є вибір значення співвідношення між власним капіталом та зобов'язаннями. З одного боку, чим більше це співвідношення, тим вищий рівень надійності банку. З іншого боку, чим більша частка зобов'язань у загальній сумі ресурсів банку, тим (за інших рівних умов) буде вищою прибутковість капіталу.

Аналіз статутного капіталу починається з оцінки його динаміки, тобто зміни його розміру за кілька років, а також його частки в загальній сумі власного капіталу, у валюті балансу та в зобов'язаннях банку.

Крім того, в процесі аналізу формування статутного капіталу вивчають структуру акціонерного капіталу, і, передусім, склад акціонерів банку. Для цього використовують дані аналітичного обліку. При цьому враховують, що частка одного акціонера в загальній сумі статутного капіталу не повинна перевищувати 85 %. Цей аналіз дає можливість визначити, яким фізичним та юридичним особам належить більшість голосів на загальних зборах акціонерів. Крім того, на початковому етапі аналізу діяльності банку аналізують оплату статутного капіталу і виявляють ще неоплачену його частину.

Загальну характеристику масштабів діяльності банку дає показник приросту статутного капіталу (Кс.к.) [18, с.58]:

$$Kc.k = \frac{\text{Сума сплаченого статутного капіталу}}{\text{Сума початкового або номінального капіталу}} \quad (1.9)$$

Цей показник дає можливість визначити темпи експансії, тобто розширення діяльності банку й зміцнення його статусу.

Ефективність використання статутного капіталу визначають за допомогою таких показників, як [19, с.127]:

- розмір кредитних вкладень на 1 грн статутного капіталу;
- розмір прибутку на 1 грн статутного капіталу;
- розмір прибутку на одну акцію;
- розмір прибутку на одного акціонера;
- строк окупності акціонерного капіталу.

Значення статутного капіталу в діяльності банку визначають за допомогою таких показників [20, с.117]:

- питомої ваги статутного капіталу в загальній сумі капіталу;
- питомої ваги статутного капіталу у валюті балансу.

Рівень покриття активів за рахунок акціонерного капіталу характеризується особливим показником — мультиплікатором капіталу (M):

$$M = \frac{\text{Активи банку}}{\text{Статутний капітал}} \quad (1.10)$$

"Чим вище числове значення мультиплікатора капіталу, тим істотнішим є потенційний ризик втрат. Для середнього банку мультиплікатор капіталу становить 15 %, а для великого банку, фінансового центру — 20—25 % " [9].

У процесі аналізу резервного капіталу банку необхідно [21, с.212]:

- перевірити створення резервного капіталу відповідно до чинного законодавства;
- проаналізувати тенденції зростання резервного капіталу;
- з'ясувати причини витрат кожної суми вказаного капіталу.

Аналіз зобов'язань банку проводять у такій послідовності [22, с.229]:

— визначають загальний обсяг зобов'язань банку, їх частку в загальних пасивах і динаміку їх зміни за допомогою стандартних показників (абсолютний приріст, темп зростання та темп приросту);

— аналізують частку окремих складників ресурсної бази (структуру зобов'язань) у динаміці (вертикальний аналіз);

— аналізують окремі показники, що характеризують стабільність строкових депозитів, депозитів на вимогу та міжбанківських кредитів;

— визначають ступінь використання залучених та запозичених коштів;

— контролюють дотримання банком нормативів обов'язкового резервування коштів на коррахунку в НБУ;

— визначають раціональність формування ресурсної бази банку з позиції витратності та стабільності й окреслюють окремі напрями її оптимізації.

Аналізуючи обсяг зобов'язань банку, важливо дати їх як кількісну, так і якісну оцінку. Збільшення сум зобов'язань банку свідчить про зростання депозитної бази банку.

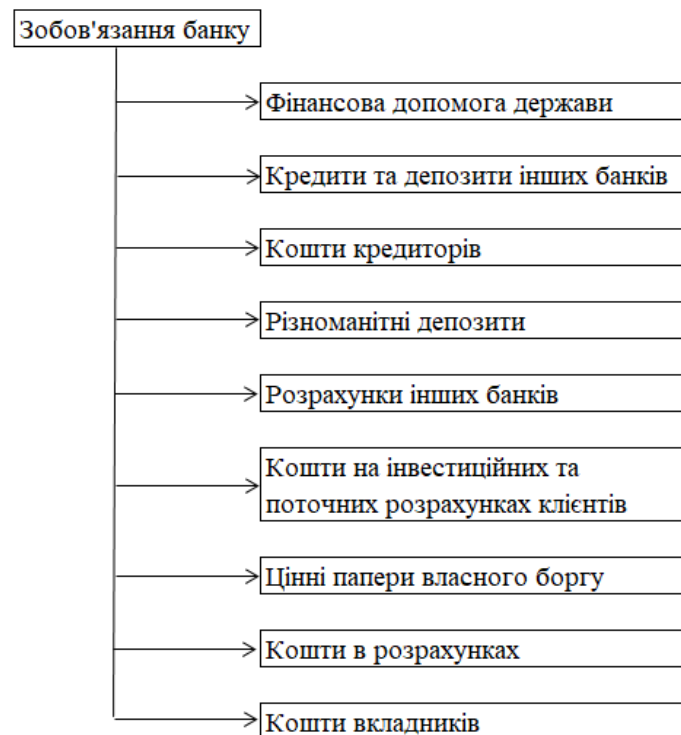

Рис. 1.2 Склад зобов'язань банку [23, с.157].

"Чим вища частка зобов'язань перед клієнтами банку (підприємств та організацій) на довгостроковій основі, тим вища стабільна частина ресурсів банку, що позитивно впливає на його ліквідність і зменшує його залежність від міжбанківських позик. Проте строкові депозити є дорожчими, що негативно впливає на рентабельність та прибутковість роботи банку, водночас збільшення частки (понад 30 %) банківських позик підвищує ризик незбалансованої ліквідності, оскільки посилюється залежність банку від зовнішніх джерел фінансування" [7]. Через дефіцит вільних коштів у суб'єктів господарювання частка міжбанківських кредитів у структурі зобов'язань досягає 40—50 %.

Висока "частка залишків на рахунках клієнтів знижує стабільність ресурсної бази банку, збільшує потребу у високоліквідних активах, спонукає банк до посилення трансформації частини короткострокових ресурсів у більш довгострокові вкладення і цим загострює проблему ліквідності" [9].

Аналіз видів залучених ресурсів надає змогу більш конкретизувати способи щодо підвищення ліквідності і прибутковості діяльності банку.

1.3. Сутність та аналіз активів банку

У діяльності банку "важливим моментом є не тільки формування ресурсів, а й ефективне їх розміщення. Тому одним з основних напрямів аналізу банківської діяльності є аналіз його активних операцій" [4]. Він має сприяти підвищенню ефективності управління активами банку.

Загальна сума активів — це сума всіх категорій активів за мінусом суми всіх контрактивних рахунків типу резервів під можливі збитки від кредитної діяльності та дисконт за придбаними цінними паперами.

Якісний аналіз активів банку передбачає аналіз активів банку за ступенями ризику та розрахунок і оцінку окремих показників.

Коефіцієнтний аналіз дає змогу оцінити стан ліквідності та платоспроможності банку, якість кредитного портфеля, надійність банку, стан розвитку ресурсної бази, прибутковість роботи банку.

Аналіз активів банку здійснюється в такій послідовності [24, с.93]:

— вивчають динаміку зміни загальних активів, у тому числі окремих його статей (горизонтальний аналіз);

— аналізують структуру активів банку за різними класифікаційними ознаками (вертикальний аналіз);

— з'ясовують структуру активів за дохідністю, що характеризує ділову активність банку;

— аналізують структуру активів банку за ліквідністю та ризикованістю.

На основі горизонтального аналізу активних операцій банку аналізують зміни в динаміці через порівняння даних за різні періоди. Зіставлення даних дає змогу виявити відхилення в абсолютній сумі й у процентах за [25, с.228]:

— основними робочими активами;

— неробочими активами;

— витратами на власні потреби;

— іммобілізованими активами та коштами.

Наведені групування активів банку дають можливість охарактеризувати якісний склад активів банку.

Вертикальний і горизонтальний аналіз активних операцій дає змогу виявити зміни у розподілі агрегованих статей балансу як у динаміці, так і у внутрішній структурі активних операцій балансу банку і визначити, за рахунок яких операцій зросла (зменшилася) прибутковість (збитковість), виявити зміни (збереження пріоритетів у банківській діяльності).

Аналіз зміни загальних активів за допомогою стандартних показників динаміки передбачає розрахунок таких із них [26, с.138]:

$$\begin{aligned} & \text{Абсолютний приріст активів} = \\ & \text{Активи на кінець періоду} - \text{Активи на початок періоду} \end{aligned} \quad (1.11)$$

$$\text{Темп зростання активів} = \frac{\text{Активи на кінець періоду}}{\text{Активи на початок періоду}} \quad (1.12)$$

$$\text{Темп приросту активів} = \frac{\text{Активи на кінець періоду} - \text{Активи на початок періоду}}{\text{Активи на початок періоду}} \quad (1.13)$$

Після аналізу динаміки загальних активів проводять горизонтальний аналіз окремих статей активу балансу.

Наступним етапом аналізу є структурний аналіз активів банку.

Для дослідження структури розміщення банківських ресурсів застосовують метод групувань. Групування активів банку здійснюють за такими ознаками [27, с.418]:

- видами операцій;
- строками розміщення;
- ступенем ліквідності;
- ступенем ризику;
- впливом на рівень дохідності банку.

За видами операцій активи банку можна поділити на п'ять основних категорій (рис. 1.3):

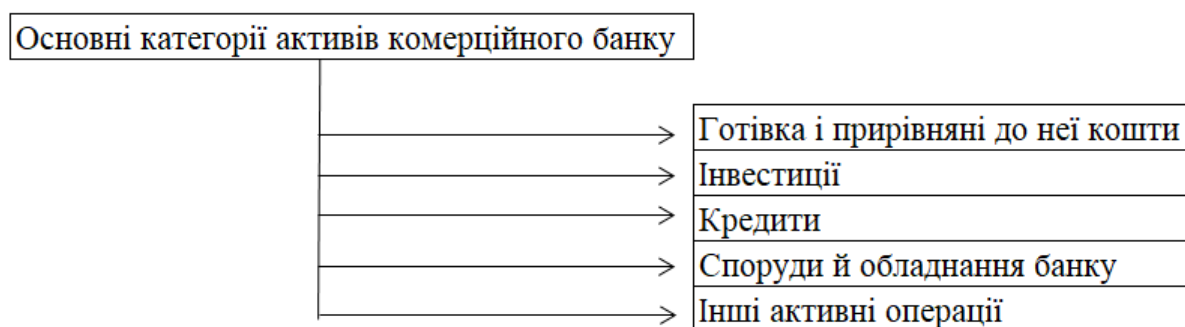

Рис. 1.3 Основні категорії активів банку [28, с.39].

За строками розміщення банківських ресурсів активи балансу банку поділяють на:

- поточні,
- строкові;
- квазістрокові.

Поточні активи — це активи на вимогу, які повертаються на першу вимогу кредитора.

Строкові активи — це кошти, розміщені банком на певний строк.

Квазістрокові активи — кошти, які не мають визначеного строку повернення і не можуть бути повернені на першу вимогу. Вони повертаються тільки за певних умов.

Для визначення відхилень за статтями балансу, що впливають на стійкість банку, проводиться групування статей активу балансу за спадним ступенем ліквідності активів.

Ліквідність — це спроможність банку швидко перетворювати свої активи в грошові кошти без втрати їх вартості з метою виконання боргових зобов'язань. При цьому за ступенем ліквідності статті активу балансу поділяють на п'ять основних груп (рис. 1.4):

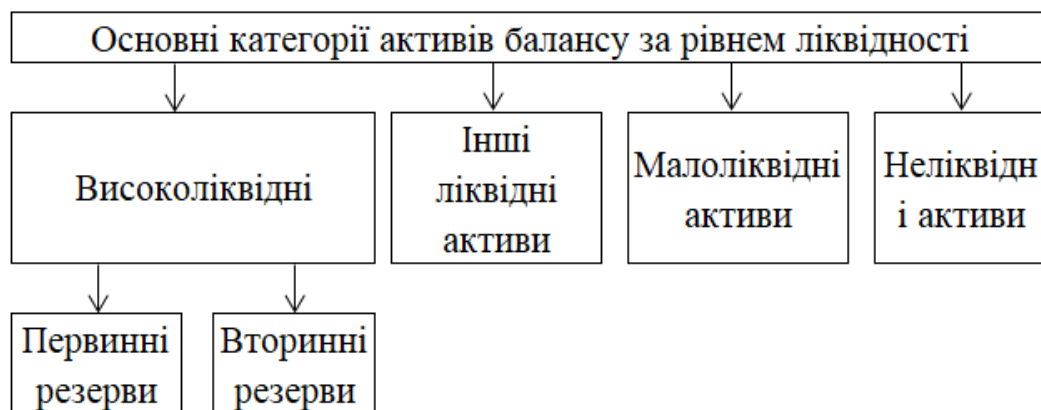

Рис. 1.4 Розподіл активів за ступенем ліквідності [29, с.82].

Первинні резерви — це всі касові активи, кошти на кореспондентському рахунку в НБУ.

Вторинні резерви, або "некасові", високоліквідні дохідні активи — це цінні папери, які можуть бути оперативного реалізовані на грошовому ринку та

перетворені в грошову форму, тобто в первинні резерви з мінімальною втратою їх вартості.

Інші ліквідні активи — надані банком кредити та інші платежі, до погашення яких залишилося не більш одного місяця.

Малоліквідні активи — позикові активи, до погашення яких залишилося більше одного місяця.

Неліквідні активи — капіталізовані активи, фінансові інвестиції, у тому числі фінансові вкладення в асоційовані та дочірні компанії, дебіторська заборгованість та інші іммобілізовані кошти.

Первинні та вторинні резерви формують високоліквідні активи. Високоліквідні активи — це кошти в касі, у Національному банку України та в інших банках, цінні папери, а також активи, що можуть бути швидко проконвертовані у готівкові чи безготівкові кошти.

Аналізуючи активи за ступенем ліквідності, необхідно виділити частку кожної групи активів за цією ознакою в загальних активах банку. При цьому особливу увагу звертають на питому вагу абсолютно ліквідних активів у загальних та робочих активах. Питома вага абсолютно ліквідних активів у робочих активах має бути в межах 20—25 %. Склад робочих активів наведено на рис. 1.5:

Рис. 1.5 Склад робочих активів банку [30, с.87].

До неробочих активів належать рахунки, що не приносять дохід банку.

До їх складу входять [31, с.20]:

- кошти в розрахунках;
- резерви;
- дебітори;
- кошти, вкладені у майно та господарські матеріали;
- видатки та збитки.

За рівнем ризику всі активи банку поділяють на п'ять груп залежно від рівня відрахувань коштів на створення резервів за ними:

- 1 група — 0 %;
- 2 група — 10 %;
- 3 група — 20 %;
- 4 група — 50 %;
- 5 група — 100 %.

Аналіз структури активних операцій поділяють на якісний і кількісний (коефіцієнтний).

На основі якісного аналізу активів і використання методу порівняння визначають пропорції між статтями балансу, тенденції їх зміни та простежують, якою мірою ці зміни та відхилення вплинули на ліквідність і прибутковість операцій банку.

Кількісний (коефіцієнтний) аналіз дає змогу оцінити в динаміці якість активів за такими критеріями, як дохідність, ризикованість, ліквідність, обіговість.

Дохідність активів може бути проаналізована за допомогою коефіцієнта дохідності ($K_{дох}$):

$$K_{дох} = \frac{\text{Дохідні активи}}{\text{Активи всього}} \quad (1.14)$$

Цей "коефіцієнт характеризує ділову активність банку з погляду ефективності розміщення ресурсів. У міжнародній практиці вважається, що цей коефіцієнт має бути вище 93 %. Збільшення частки недохідних активів більше як на 7 % може призвести банк до банкрутства. Враховуючи специфіку розвитку українських банків, середнє значення цього коефіцієнта коливається в межах 70 %" [19].

За ступенем ризикованості якість банківських активів можна проаналізувати за допомогою коефіцієнта ризикованості активів (Криз):

$$Криз = \frac{Активи\ зважені\ за\ ступенем\ ризику}{Активи\ всього} \quad (1.15)$$

Збільшення цього коефіцієнта свідчить про зростання ризикованості банківських активних операцій.

Аналіз якості активів з позиції ліквідності можна провести за допомогою коефіцієнта ліквідності активів (Клікв. акт.):

$$Клікв.акт. = \frac{Активи\ зважені\ за\ ступенем\ ліквідності}{Активи\ всього} \quad (1.16)$$

Зважуючи активи за ступенем ліквідності, необхідно відповідні активи помножити на такі коефіцієнти ліквідності:

- пролонговані кредити — на 0,3;
- прострочені та безнадійні кредити — на 0;
- прострочену та безнадійну дебіторську заборгованість — на 0;
- прострочену та безнадійну заборгованість за операціями з цінними паперами — на 0;
- основні засоби та нематеріальні активи — на 0,5;
- решта активів — на 1.

РОЗДІЛ 2

УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ І ВИТРАТАМИ БАНКУ

2.1. Загальна характеристика банківської установи АТ «Альфа-Банк»

Альфа-банк - український комерційний банк з міжнародним капіталом, що входить в компанію ABN Holdings SA (ABNH). Банк входить в топ-10 країн за розміром активів. Займає лідируючі позиції у всіх сегментах ринку країни [38].

Товариство з обмеженою відповідальністю «Альфа-Банк» зареєстровано Національним банком України 24 березня 1993 року за № 158. Банк є резидентом України [39].

З 9 серпня 2018 року найменування публічне акціонерне товариство «Альфа-Банк» було змінено на товариство з обмеженою відповідальністю «Альфа-Банк» у зв'язку з набранням чинності Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу і залучення інвестицій емітентами цінних паперів», яким внесено зміни до Законів України «Про банки і банківську діяльність» та «Про акціонерні товариства» в частині можливості банків в Україні створюватися у формі акціонерних товариств і вимог до публічних і приватних акціонерних товариств. "Діяльність банку регулюється Банківською ліцензією на право надання банківських послуг №61 від 05 жовтня 2011 і Генеральної ліцензією №61 від 05 жовтня 2011 року на право здійснення валютних операцій. Банк є постійним учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з 02 вересня 1999 року" [40].

"Стратегічною метою банку є розвиток великого універсального банку, який працює у всіх сегментах. Основна діяльність Банку включає надання банківських послуг юридичним та фізичним особам на території всієї

України. Ці послуги включають залучення грошових коштів, депозитів, надання кредитів, авансів, інвестування в цінні папери, здійснення грошових переказів по Україні та за її межі, а також валютно-обмінні операції" [41].

Банк створений у формі акціонерного товариства (тип акціонерного товариства - приватне), акціонери відповідають за зобов'язаннями товариства тільки в межах належних їм акцій.

У систему банку на 31 грудня 2019 року входять головний офіс і 257 відділення, які надають послуги в різних областях України і забезпечують його діяльність. Станом на 31 грудня 2019 року загальна чисельність персоналу банку становила 8 909 осіб, а на 31 грудня 2018 року - 7 495 осіб.

Відповідно до вимог Положення про порядок регулювання діяльності банківських груп, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 20 червня 2012 року № 254, складається звітність банківської групи, до складу якої станом на 31 грудня 2019 входять банк, ЗАТ «Страхова компанія «Альфа Страхування» , ТОВ «ПАРИТЕТ ФІНАНС», ТОВ «АЛЬФА-ЛІЗИНГ», ТОВ «УЛК« Альфа» і ТОВ СІС КУА «Укрсоц-НЕРУХОМІСТЬ». Відповідальною особою банківської групи є Банк.

10 вересня 2019 року єдиним акціонером АТ «УКРСОЦБАНК» - АВН HOLDINGS SA було прийнято рішення №3/2019 припинити АТ «УКРСОЦБАНК» шляхом приєднання до банку за спрощеною процедурою реорганізації, передбаченої Законом України «Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків» від 23 березня 2017 року. Загальними зборами акціонерів Банку відповідно до протоколу № 4/2019 і єдиним акціонером АТ «УКРСОЦБАНК» (протокол №5 / 2019) були прийняті рішення про затвердження передавального акта відповідно до якого на баланс банку як банку- правонаступника передавалися активи, зобов'язання і капітал АТ «УКРСОЦБАНК». Банк 15 жовтня 2019 року стало повним правонаступником всіх прав, обов'язків і майна АТ «УКРСОЦБАНК», в тому числі, придбав в порядку правонаступництва всі права за всіма переданим

йому активами АТ «УКРСОЦБАНК» включаючи права за договорами забезпечення, а також придбав зобов'язання боржника за вимогами кредиторів за переданими зобов'язаннями АТ «УКРСОЦБАНК» без необхідності внесення змін до відповідних договорів. Станом на 31 грудня 2019 року Банком було прийнято рішення провести перекваліфікацію інвестицій в дочірні компанії ТОВ «Укрсоцбуд» та ТОВ СІС КУА «Укрсоц-НЕРУХОМІСТЬ» (отриманих від АТ «УКРСОЦБАНК» в результаті приєднання) до активів групи вибуття.

Банк прийняв за передавальним актом від АТ «УКРСОЦБАНК» також майно і кошти, на які накладено обтяження (в тому числі публічні) і обмеження на розпорядження (в тому числі арешти) зі збереженням таких обтяжень і обмежень на розпорядження.

16 грудня 2019 року Банк отримав від Центрального депозитарію цінних паперів реєстр власників іменних цінних паперів з інформацією про зміну розміру пакетів акцій акціонерів, яким належать голосуючі акції. У зв'язку з реорганізацією АТ «УКРСОЦБАНК» шляхом приєднання до банку, збільшився статутний капітал Банку з 12 179 756 тисяч гривень до 28 726 248 тисяч гривень, змінилися частки в прямому і опосередкованому володінні акціями [41].

Акціями Банку на кінець звітного періоду володіють [42]:

— компанія АВН Holdings S.A. - пряма участь в розмірі 57.6006%. статутного капіталу Банку (розмір частини акціонера в загальній кількості голосуючих акцій до зміни пакета акцій - 0%);

— компанія АВН Ukraine Limited - пряма участь в розмірі 38.2019% статутного капіталу Банку (розмір частини акціонера в загальній кількості голосуючих акцій до зміни пакета акцій - 90,1%). Опосередкованим участю в Банку (через компанію АВН Ukraine Limited) володіє компанія АВН Holdings S.A. (Люксембург) в розмірі 38.2019% статутного капіталу Банку;

— компанія «MSP STIFTUNG» - пряма участь в розмірі 4.1975% статутного капіталу Банку (розмір частини акціонера в загальній кількості голосуючих акцій до зміни пакета акцій - 9,9 %).

Керівництво Банку не володіє акціями. Кінцевими власниками Банку є вісім осіб: п. Михайло Фрідман (опосередкована участь - 31.483767%), п. Герман Хан (Опосередкована участь - 20.085856%), п. Олексій Кузьмічов (опосередкована участь - 15.638704%), п. Петро Авен (опосередкована участь - 11.881234%), п. Андрій Косошов (опосередкована участь - 3.517485%), MSP STIFTUNG (сукупне участь - 4.1975%), UniCredit SpA (опосередковане і сукупне участь - 9.484448%) та неприбуткова організація The Mark Foundation for Cancer Research (благодійний траст, який не є юридичною особою, опосередкована участь - 3.711006%).

Інформація про структуру власності оприлюднена на сайті банку та на офіційному сайті Національного банку України. Кожне з фізичних осіб не має окремого контрольного голосу і / або не володіє 50% або більше прав в АВН Holdings S.A.

2.2. Горизонтальний та вертикальний аналіз АТ «Альфа-Банк»

Дослідження активів банку "полягає у використанні аналітичних прийомів, спрямованих на визначення загального обсягу коштів, які перебувають у розпорядженні банку, їх структури і динаміки в аналітичному періоді" [39].

Загальний аналіз активів банку "ґрунтується на застосуванні методик вертикального та горизонтального аналізу, які передбачають обчислення та подальшу оцінку таких показників" [19]:

— процентні співвідношення окремих показників з агрегованим показником;

— абсолютні зміни кінцевих показників порівняно з початковими (базисними);

— темпи зростання або приросту показників в аналітичному періоді.

"У процесі вертикального, або структурного аналізу активів визначається питома вага активів за їх цільовим використанням, ступенем ліквідності, рівнем дохідності, а також склад та структура кожного виду активів: кредитного портфеля, портфеля цінних паперів, високоліквідних та інших активів. Вертикальний аналіз структури балансу дає змогу робити висновки про перерозподіл вкладень у різні види активів і про зміни джерел фінансування підприємства. Результати цього аналізу використовуються в процесі оцінки якості складу активів та їх оптимізації. Вони, як правило, оформляються в таблиці та графічно у формі секторних або стовпчикових діаграм" [27].

"Горизонтальний, або трендовий, аналіз дає змогу вивчити динаміку активів у цілому й окремих їх видів у часі, визначити загальні тенденції їх зміни або тренду" [27].

Отже, здійснимо горизонтальний аналіз банку АТ «Альфа-Банк». Горизонтальний аналіз за даними Звіту про фінансовий стан на 31.12.2018-2019 року АТ «Альфа-Банк» представлено у таб. 2.1 [43].

Таблиця 2.1

Горизонтальний аналіз 2019 року порівняно з 2018 роком

	2019	2018	Темп зростання у 2019, %	Відхилення	
				тис,грн	%
1	2	3	4	5	6
АКТИВИ					
Грошові кошти та їх еквіваленти	13473472	9695179	138,97	3778293	38,97
Кредити та заборгованість банків	548304	8999808	6,09	-8451504	-93,91

Продовж.табл 2.1

1	2	3	4	5	6
Кредити та заборгованість клієнтів	39199834	32458158	120,77	6741676	20,77
Інвестиції в цінні папери	9211129	4271878	215,62	4939251	115,62
Похідні фінансові активи	742349	166832	444,97	575517	344,97
Інвестиційна нерухомість	2104157	1976750	106,45	127407	6,45
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	1981	62	3195,16	1919	3095,16
Відстрочений податковий актив	858374	725142	118,37	133232	18,37
Основні засоби та нематеріальні активи	3692290	1099721	335,75	2592569	235,75
Інші активи	1679815	1016178	165,31	663637	65,31
Необоротні активи, призначені для продажу	397674	334424	118,91	63250	18,91
Усього активів	71909379	60744132	118,38	11165247	18,38
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ					
Кошти банків	50335	35589	141,43	14746	41,43
Кошти клієнтів	59276880	52488347	112,93	6788533	12,93
Похідні фінансові зобов'язання	1285	4205	30,56	-2920	-69,44
Боргові цінні папери, емітовані банком	6902	44937	15,36	-38035	-84,64
Резерви по зобов'язанням	89459	49499	180,73	39960	80,73
Інші зобов'язання	2768892	1696056	163,25	1072836	63,25
Субординований борг	1184309	1384411	85,55	-200102	-14,45
Зобов'язання групи вибуття	11904	-	-	-	-
Усього зобов'язань	63389966	55703044	113,8	7686922	13,8
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ					
Статутний капітал	28726248	12179756	235,85	16546492	135,85
Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	2367572	739630	320,1	1627942	220,1
Резервні та інші фонди банку	1228425	353769	347,24	874656	247,24
Резерви переоцінки	136032	11272	1206,81	124760	1106,81
Непокритий збиток	-23938864	-8243339	290,4	-15695525	190,4
Усього власного капіталу	8519413	5041088	169	3478325	69
Усього пасивів	71909379	60744132	118,38	11165247	18,38

Згідно таблиці 2.1 де проведено горизонтальний аналіз 2019 року порівняно з 2018 роком, можна зробити наступні висновки:

— Активи у 2019 році складають 71909379 грн. У 2019 році порівняно з 2018 роком відхилення складають 11165247 грн, що становить 18,38%. Темп зростання у 2019 році складає 118,38%.

Збільшення відбулося за рахунок статті «Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток», що становить у 2019 році – 1981 грн., 2018 році – 62 грн., та статті «Похідні фінансові активи», що становить у 2019 році – 742349 грн., 2018 році – 166832 грн.

— Зобов'язання у 2019 році складають 63389966 грн. У 2019 році порівняно з 2018 роком відхилення складають – 7686922 грн, що становить 13,8%. Темп зростання у 2019 році складає 113,8%.

Збільшення відбулося за рахунок статті «Резерви по зобов'язанням», що становить у 2019 році – 89459 грн., 2018 році – 49499 грн., та статті «Інші зобов'язання», що становить у 2019 році – 2768892 грн., 2018 році – 1696056 грн.

— Власний капітал у 2019 році складає 8519413 грн. У 2019 році порівняно з 2018 роком відхилення складають 3478325 грн, що становить 69%. Темп зростання у 2019 році складає 169%.

Збільшення відбулося за рахунок статті «Резерви переоцінки», що становить у 2019 році – 136032 грн., 2018 році – 11272 грн., та статті «Резерви та інші фонди банку», що становить у 2019 році – 1228425 грн., 2018 році – 353769 грн.

— Пасиви у 2019 році складають 71909379 грн. У 2019 році порівняно з 2018 роком відхилення складають 11165247 грн, що становить 18,38%. Темп зростання у 2019 році складає 118,38%.

Збільшення відбулося за рахунок статті «Резерви переоцінки», що становить у 2019 році – 136032 грн., 2018 році – 11272 грн., та статті «Резерви та інші фонди банку», що становить у 2019 році – 1228425 грн., 2018 році – 353769 грн.

Аналогічно попередній таблиці проаналізуємо 2018 рік порівняно з 2017 роком. Горизонтальний аналіз за даними Звіту про фінансовий стан на 31.12.2017-2018 року АТ «Альфа-Банк» представлено у таб. 2.2.

Таблиця 2.2

Горизонтальний аналіз 2018 року порівняно з 2017 роком

	2018	2017	Темп зростання у 2018, %	Відхилення	
				тис,грн	%
1	2	3	4	5	6
АКТИВИ					
Грошові кошти та їх еквіваленти	9695179	8360068	115,97	1335111	15,97
Кредити та заборгованість банків	8999808	3272973	274,97	5726835	174,97
Кредити та заборгованість клієнтів	32458158	28052410	115,71	4405748	15,71
Інвестиції в цінні папери	4271878	4103469	104,1	168409	4,1
Похідні фінансові активи	166832	-	-	-	-
Інвестиційна нерухомість	1976750	2424823	81,52	-448073	-18,48
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	62	62	100	0	0
Відстрочений податковий актив	725142	1042568	69,55	-317426	-30,45
Основні засоби та нематеріальні активи	1099721	1258122	87,41	-158401	-12,59
Інші активи	1016178	768992	132,14	247186	32,14
Необоротні активи, призначені для продажу	334424	878	38089,29	333546	37989,3
Усього активів	60744132	49284365	123,25	11459767	23,25
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ					
Кошти банків	35589	1286944	2,77	-1251355	-97,23
Кошти клієнтів	52488347	41900685	125,27	10587662	25,27
Похідні фінансові зобов'язання	4205	-	-	-	-
Боргові цінні папери, емітовані банком	44937	62250	72,19	-17313	-27,81
Резерви по зобов'язанням	49499	39309	125,92	10190	25,92
Інші зобов'язання	1696056	898876	188,69	797180	88,69
Субординований борг	1384411	1403359	98,65	-18948	-1,35
Усього зобов'язань	55703044	45591423	122,18	10111621	22,18
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ					
Статутний капітал	12179756	12179756	100	0	0
Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	739630	739630	100	0	0
Резервні та інші фонди банку	353769	294048	120,31	59721	20,31
Резерви переоцінки	11272	335144	3,36	-323872	-96,64

Продовж.табл 2.2

1	2	3	4	5	6
Непокритий збиток	-8243339	-9855636	83,64	1612297	-16,36
Усього власного капіталу	5041088	3692942	136,51	1348146	36,51
Усього пасивів	60744132	49284365	123,25	11459767	23,25

Згідно таблиці 2.2 де проведено горизонтальний аналіз 2018 року порівняно з 2017 роком, можна зробити наступні висновки:

— Активи у 2018 році складають 60744132 грн. У 2018 році порівняно з 2017 роком відхилення складають 11459767 грн, що становить 23,25%. Темп зростання у 2018 році складає 123,25%.

Збільшення відбулося за рахунок статті «Необоротні активи, призначені для продажу», що становить у 2018 році – 334424 грн., 2017 році – 878 грн., та статті «Кредити та заборгованість банків», що становить у 2018 році – 8999808 грн., 2017 році – 3272973 грн.

— Зобов'язання у 2018 році складають 55703044 грн. У 2018 році порівняно з 2017 роком відхилення складають – 10111621 грн, що становить 22,18%. Темп зростання у 2018 році складає 122,18%.

Збільшення відбулося за рахунок за рахунок статті «Інші зобов'язання», що становить у 2018 році – 1696056 грн., 2017 році – 898876 грн., та статті «Резерви по зобов'язанням», що становить у 2018 році – 49499 грн., 2017 році – 39309 грн.

— Власний капітал у 2018 році складає 5041088 грн. У 2018 році порівняно з 2017 роком відхилення складають 1348146 грн, що становить 36,51%. Темп зростання у 2018 році складає 136,51%.

Збільшення відбулося за рахунок статті «Резерви та інші фонди банку», що становить у 2018 році – 353769 грн., 2017 році – 294048 грн.

— Пасиви у 2018 році складають 60744132 грн. У 2018 році порівняно з 2017 роком відхилення складають 11459767 грн, що становить 23,25%. Темп зростання у 2018 році складає 123,25%.

Збільшення відбулося за рахунок за рахунок статті «Інші зобов'язання», що становить у 2018 році – 1696056 грн., 2017 році – 898876 грн., та статті «Резерви по зобов'язанням», що становить у 2018 році – 49499 грн., 2017 році – 39309 грн.

У таб. 2.3 представлено горизонтальний аналіз за даними Звіту про фінансовий стан на 31.12.2016-2017 року АТ «Альфа-Банк».

Таблиця 2.3

Горизонтальний аналіз 2017 року порівняно з 2016 роком

	2017	2016	Темп зростання у 2017, %	Відхилення	
				тис,грн	%
1	2	3	4	5	6
АКТИВИ					
Грошові кошти та їх еквіваленти	8360068	5851238	142,88	2508830	42,88
Кошти обов'язкових резервів банку за вимогами Національного банку України	-	526649	-	-	-
Цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки через прибутки або збитки	-	2868171	-	-	-
Кошти в інших банках	-	138142	-	-	-
Кредити та заборгованість банків	3272973	-	-	-	-
Кредити та заборгованість клієнтів	28052410	25629498	109,45	2422912	9,45
Інвестиції в цінні папери	4103469	-	-	-	-
Цінні папери в портфелі банку на продаж	-	400	-	-	-
Інвестиційна нерухомість	2424823	693070	349,87	1731753	249,87
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	62	62	100	0	0
Відстрочений податковий актив	1042568	1180287	88,33	-137719	-11,67
Основні засоби та нематеріальні активи	1258122	874239	143,91	383883	43,91
Інші активи	768992	1192158	64,5	-423166	-35,5
Необоротні активи, призначені для продажу	878	-	-	-	-
Усього активів	49284365	38953914	126,52	10330451	26,52
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ					
Кошти банків	1286944	1671132	77,01	-384188	-22,99

Продовж.табл 2.3

1	2	3	4	5	6
Кошти клієнтів	41900685	31495398	133,04	10405287	33,04
Боргові цінні папери, емітовані банком	62250	63518	98	-1268	-2
Інші залучені кошти	-	519536	-	-	-
Резерви по зобов'язанням	39309	-	-	-	-
Інші зобов'язання	898876	533066	168,62	365810	68,62
Субординований борг	1403359	1359540	103,22	43819	3,22
Усього зобов'язань	45591423	35642190	127,91	9949233	27,91
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ					
Статутний капітал	12179756	7515616	162,06	4664140	62,06
Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	739630	739926	99,96	-296	-0,04
Незарєєстровані внески в капітал	-	4664140	-	-	-
Резервні та інші фонди банку	294048	294048	100	0	0
Резерви переоцінки	335144	323049	103,74	12095	3,74
Непокритий збиток	-9855636	-10225055	96,39	369419	-3,61
Усього власного капіталу	3692942	3311724	111,51	381218	11,51
Усього пасивів	49284365	38953914	126,52	10330451	26,52

Згідно таблиці 2.3 де проведено горизонтальний аналіз 2017 року порівняно з 2016 роком, можна зробити наступні висновки:

— Активи у 2017 році складають 49284365 грн. У 2017 році порівняно з 2016 роком відхилення складають 10330451 грн, що становить 26,52%. Темп зростання у 2017 році складає 126,52%.

Збільшення відбулося за рахунок статті «Інвестиційна нерухомість», що становить у 2017 році – 2424823 грн., 2016 році – 693070 грн., та статті «Основні засоби та нематеріальні активи», що становить у 2017 році – 1258122 грн., 2016 році – 874239 грн.

— Зобов'язання у 2017 році складають 45591423 грн. У 2017 році порівняно з 2016 роком відхилення складають – 9949233 грн, що становить 27,91%. Темп зростання у 2017 році складає 127,91%.

Збільшення відбулося за рахунок за рахунок статті «Інші зобов'язання», що становить у 2017 році – 898876 грн., 2016 році – 533066

грн., та статті «Кошти клієнтів», що становить у 2017 році – 41900685 грн., 2016 році – 31495398 грн.

— Власний капітал у 2017 році складає 3692942 грн. У 2017 році порівняно з 2016 роком відхилення складають 381218 грн, що становить 11,51%. Темп зростання у 2017 році складає 111,51%.

Збільшення відбулося за рахунок статті «Статутний капітал», що становить у 2017 році – 12179756 грн., 2016 році – 7515616 грн., та статті «Резерви переоцінки», що становить у 2017 році – 335144 грн., 2016 році – 323049 грн.

— Пасиви у 2017 році складають 49284365 грн. У 2017 році порівняно з 2016 роком відхилення складають 10330451 грн, що становить 26,52%. Темп зростання у 2017 році складає 126,52%.

Збільшення відбулося за рахунок статті «Інші зобов'язання», що становить у 2017 році – 898876 грн., 2016 році – 533066 грн., та статті «Статутний капітал», що становить у 2017 році – 12179756 грн., 2016 році – 7515616 грн.

У таб. 2.4 представлено горизонтальний аналіз за даними Звіту про фінансовий стан на 31.12.2015-2016 року АТ «Альфа-Банк».

Таблиця 2.4

Горизонтальний аналіз 2016 року порівняно з 2015 роком

	2016	2015	Темп зростання у 2016, %	Відхилення	
				тис,грн	%
1	2	3	4	5	6
АКТИВИ					
Грошові кошти та їх еквіваленти	5851238	9681721	60,44	-3830483	-39,56
Кошти обов'язкових резервів банку за вимогами Національного банку України	526649	582391	90,43	-55742	-9,57
Цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки через прибутки або збитки	2868171	23072	12431,39	2845099	12331,4

Продовж.табл 2.4

1	2	3	4	5	6
Кошти в інших банках	138142	1909971	7,23	-1771829	-92,77
Кредити та заборгованість клієнтів	25629498	27462754	93,32	-1833256	-6,68
Цінні папери в портфелі банку на продаж	400	400	100	0	0
Інвестиційна нерухомість	693070	493933	140,32	199137	40,32
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	62	-	-	-	-
Відстрочений податковий актив	1180287	989194	119,32	191093	19,32
Основні засоби та нематеріальні активи	874239	655635	133,34	218604	33,34
Інші активи	1192158	564060	211,35	628098	111,35
Усього активів	38953914	42363131	91,95	-3409217	-8,05
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ					
Кошти банків	1671132	3010965	55,5	-1339833	-44,5
Кошти клієнтів	31495398	27487672	114,58	4007726	14,58
Боргові цінні папери, емітовані банком	63518	18535	342,69	44983	242,69
Інші залучені кошти	519536	7598698	6,84	-7079162	-93,16
Інші зобов'язання	533066	423528	125,86	109538	25,86
Субординований борг	1359540	1200030	113,29	159510	13,29
Усього зобов'язань	35642190	39739428	89,69	-4097238	-10,31
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ					
Статутний капітал	7515616	4639121	162,01	2876495	62,01
Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	739926	366604	201,83	373322	101,83
Незареєстровані внески в капітал	4664140	3135237	148,77	1528903	48,77
Резервні та інші фонди банку	294048	294048	100	0	0
Резерви переоцінки	323049	318975	101,28	4074	1,28
Непокритий збиток	-10225055	-6130282	166,8	-4094773	66,8
Усього власного капіталу	3311724	2623703	126,22	688021	26,22
Усього пасивів	38953914	42363131	91,95	-3409217	-8,05

Згідно таблиці 2.4 де проведено горизонтальний аналіз 2016 року порівняно з 2015 роком, можна зробити наступні висновки:

— Активи у 2016 році складають 38953914 грн. У 2016 році порівняно з 2015 роком відхилення складають -3409217 грн, що становить -8,05%. Темп зростання у 2016 році складає 91,95%.

Зменшення відбулося за рахунок статті «Кошти в інших банках», що становить у 2016 році – 138142 грн., 2015 році – 1909971 грн., та статті «Грошові кошти та їх еквіваленти», що становить у 2016 році – 5851238 грн., 2015 році – 9681721 грн.

— Зобов'язання у 2016 році складають 35642190 грн. У 2016 році порівняно з 2015 роком відхилення складають – -4097238 грн, що становить -10,31%. Темп зростання у 2016 році складає 89,69%.

Зменшення відбулося за рахунок за рахунок статті «Інші залучені кошти», що становить у 2016 році – 519536 грн., 2015 році – 7598698 грн., та статті «Кошти банків», що становить у 2016 році – 1671132 грн., 2015 році – 3010965 грн.

— Власний капітал у 2016 році складає 3311724 грн. У 2016 році порівняно з 2015 роком відхилення складають 688021 грн, що становить 26,22%. Темп зростання у 2016 році складає 126,22%.

Збільшення відбулося за рахунок статті «Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами», що становить у 2016 році – 739926 грн., 2015 році – 366604 грн., та статті «Статутний капітал», що становить у 2016 році – 7515616 грн., 2015 році – 4639121 грн.

— Пасиви у 2016 році складають 38953914 грн. У 2016 році порівняно з 2015 роком відхилення складають -3409217 грн, що становить -8,05%. Темп зростання у 2016 році складає 91,95%.

Зменшення відбулося за рахунок статті «Інші залучені кошти», що становить у 2016 році – 519536 грн., 2015 році – 7598698 грн., та статті «Кошти в інших банках», що становить у 2016 році – 138142 грн., 2015 році – 1909971 грн.

Підсумовуючи горизонтальний аналіз показників банку АТ «Альфа-Банк» за 2015-2019 роки показники активів, власного капіталу, та пасивів зросли. За допомогою побудованої гістограмми, ми можемо побачити динаміку змін показників активів за 2015-2019 роки.

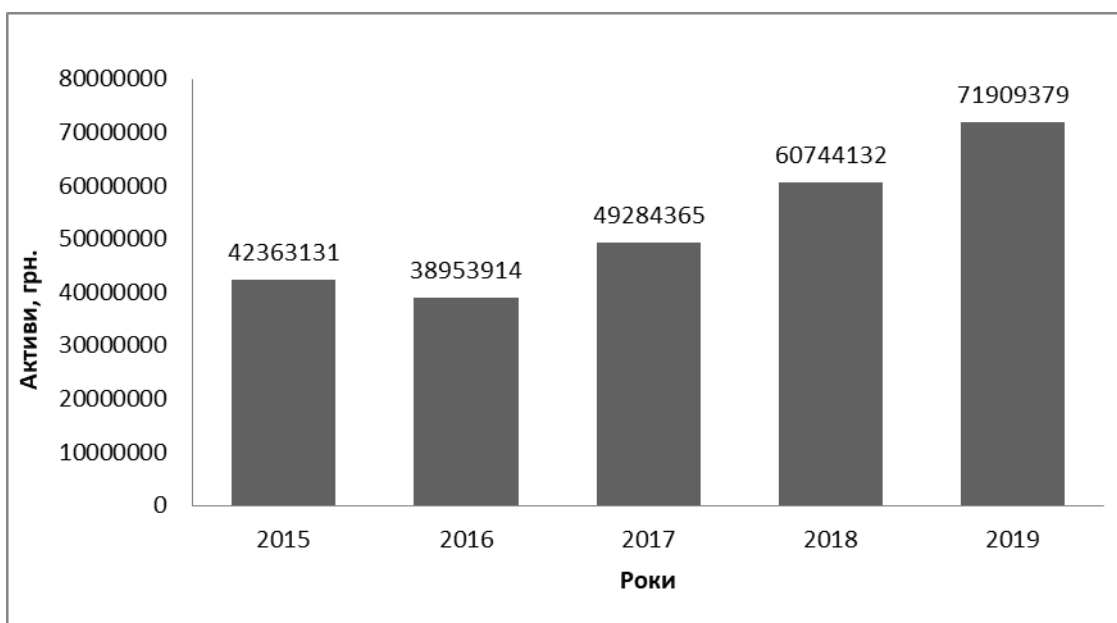

Рис. 2.1 Динаміка змін показників активів 2015-2019 років

Аналогічно активам, ми можемо побачити динаміку змін показників власного капіталу за 2015-2019 роки.

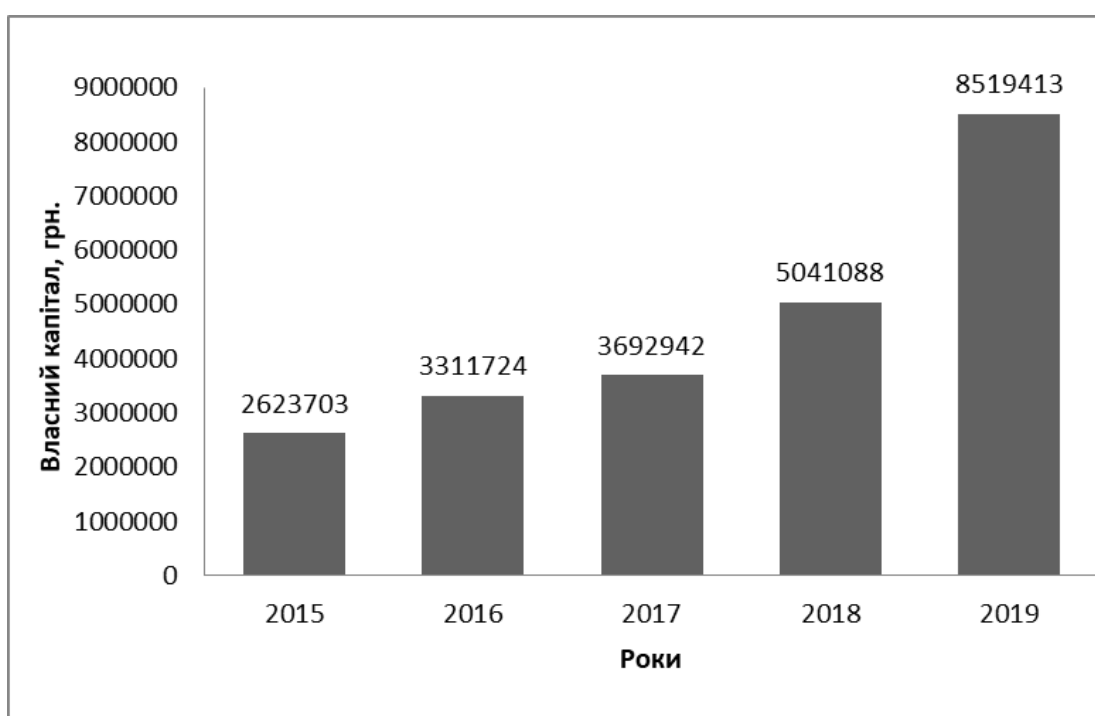

Рис. 2.2 Динаміка змін показників власного капіталу 2015-2019 років

Також на рис. 2.3, ми можемо побачити динаміку змін показників зобов'язань за 2015-2019 роки.

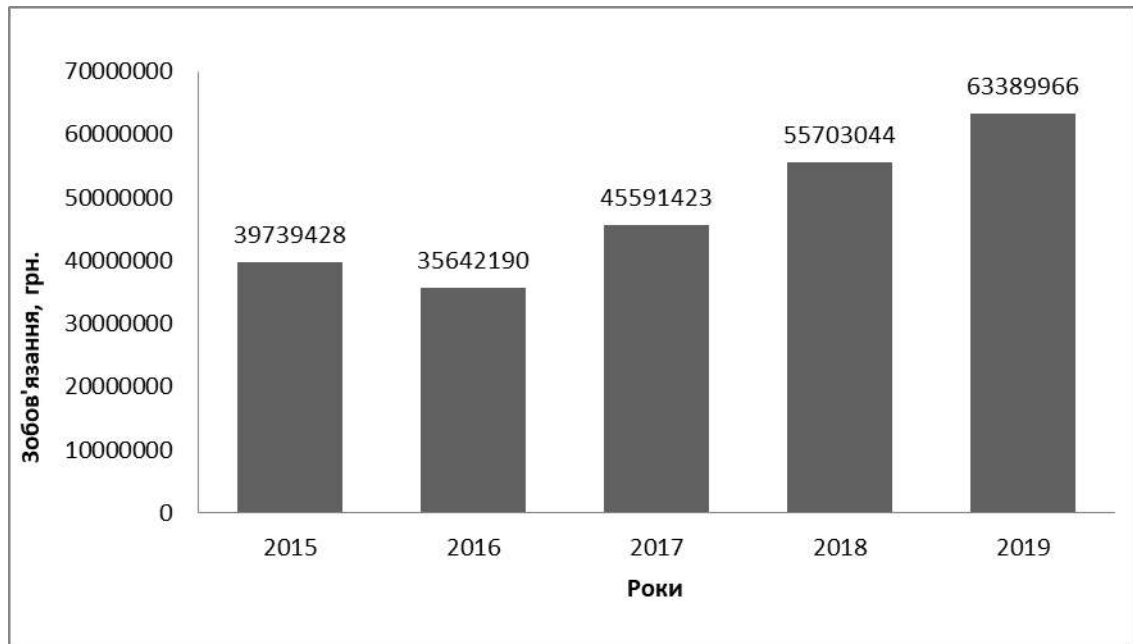

Рис. 2.3 Динаміка змін показників зобов'язань 2015-2019 року

Здійснено вертикальний аналіз банку АТ «Альфа-Банк». Вертикальний аналіз за даними Звіту про фінансовий стан на 31.12.2015-2019 років АТ «Альфа-Банк» представлено у таб. 2.5.

Таблиця 2.5

Вертикальний аналіз 2015-2019 років

	Питома вага, %					Відхилення, в.п			
	2019	2018	2017	2016	2015	2019	2018	2017	2016
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
АКТИВИ									
Грошові кошти та їх еквіваленти	18,74	15,96	16,96	15,02	22,85	2,78	-1	1,94	-7,83
Кошти обов'язкових резервів банку за вимогами Національного банку України	-	-	-	1,35	1,37	-	-	-	-0,02
Цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки через прибутки або збитки	-	-	-	7,36	0,05	-	-	-	7,31
Кошти в інших банках	-	-	-	0,35	4,51	-	-	-	-4,15
Кредити та заборгованість банків	0,76	14,82	6,64	-	-	-14,1	8,17	-	-
Кредити та заборгованість клієнтів	54,51	53,43	56,92	65,79	64,83	1,08	-3,49	-8,87	0,97
Інвестиції в цінні папери	12,81	7,03	8,33	-	-	5,78	-1,29	-	-

Продовж.табл 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Цінні папери в портфелі банку на продаж	-	-	-	0	0	-	-	-	0
Похідні фінансові активи	1,03	0,27	-	-	-	0,76	-	-	-
Інвестиційна нерухомість	2,93	3,25	4,92	1,78	1,17	-0,33	-1,67	3,14	0,61
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	0	0	0	0	-	0	0	0	-
Відстрочений податковий актив	1,19	1,19	2,12	3,03	2,34	0	-0,92	-0,91	0,69
Основні засоби та нематеріальні активи	5,13	1,81	2,55	2,24	1,55	3,32	-0,74	0,31	0,7
Інші активи	2,34	1,67	1,56	3,06	1,33	0,66	0,11	-1,5	1,73
Необоротні активи, призначені для продажу	0,55	0,55	0	-	-	0	0,55	-	-
Усього активів	100	100	100	100	100	0	0	0	0
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ									
Кошти банків	0,07	0,06	2,61	4,29	7,11	0,01	-2,55	-1,68	-2,82
Кошти клієнтів	82,43	86,41	85,02	80,85	64,89	-3,98	1,39	4,17	15,97
Похідні фінансові зобов'язання	0	0,01	-	-	-	-0,01	-	-	-
Боргові цінні папери, емітовані банком	0,01	0,07	0,13	0,16	0,04	-0,06	-0,05	-0,04	0,12
Інші залучені кошти	-	-	-	1,33	17,94	-	-	-	-16,6
Резерви по зобов'язанням	0,12	0,08	0,08	-	-	0,04	0	-	-
Інші зобов'язання	3,85	2,79	1,82	1,37	1	1,06	0,97	0,46	0,37
Субординований борг	1,65	2,28	2,85	3,49	2,83	-0,63	-0,57	-0,64	0,66
Зобов'язання групи вибуття	0,02	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього зобов'язань	88,15	91,7	92,51	91,5	93,81	-3,55	-0,81	1,01	-2,31
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ									
Статутний капітал	39,95	20,05	24,71	19,29	10,95	19,9	-4,66	5,42	8,34
Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами	3,29	1,22	1,5	1,9	0,87	2,07	-0,28	-0,4	1,03
Незарєєстровані внески в капітал	-	-	-	11,97	7,4	-	-	-	4,57
Резервні та інші фонди банку	1,71	0,58	0,6	0,75	0,69	1,13	-0,01	-0,16	0,06
Резерви переоцінки	0,19	0,02	0,68	0,83	0,75	0,17	-0,66	-0,15	0,08
Непокритий збиток	-33,3	-13,6	-20	-26,3	-14,5	-19,7	6,43	6,25	-11,8
Усього власного капіталу	11,85	8,3	7,49	8,5	6,19	3,55	0,81	-1,01	2,31
Усього пасивів	100	100	100	100	100	0	0	0	0

Згідно таблиць 2.5 де проведено вертикальний аналіз 2015-2019 років, можна зробити наступні висновки:

В цілому, розглядаючи активи найбільшу частку складає стаття «Кредити та заборгованість клієнтів», що складає у 2019 році – 54,51%, 2018 році – 53,43%, 2017 році - 56,92%, 2016 році – 65,79%, 2015 році – 64,83%,

та стаття «Грошові кошти та їх еквіваленти», що складає у 2019 році – 18,74%, 2018 році – 15,96%, 2017 році – 16,96%, 2016 році – 15,02%, 2015 році – 22,85%. Найменшу частку складає стаття «Дебіторська заборгованість, щодо поточного податку на прибуток», що складає у 2019,2018,2017,2016,2015 роках – 0,001%.

За допомогою побудованої діаграми, ми можемо побачити питому вагу показників активів від активів загалом за 2015-2019 роки.

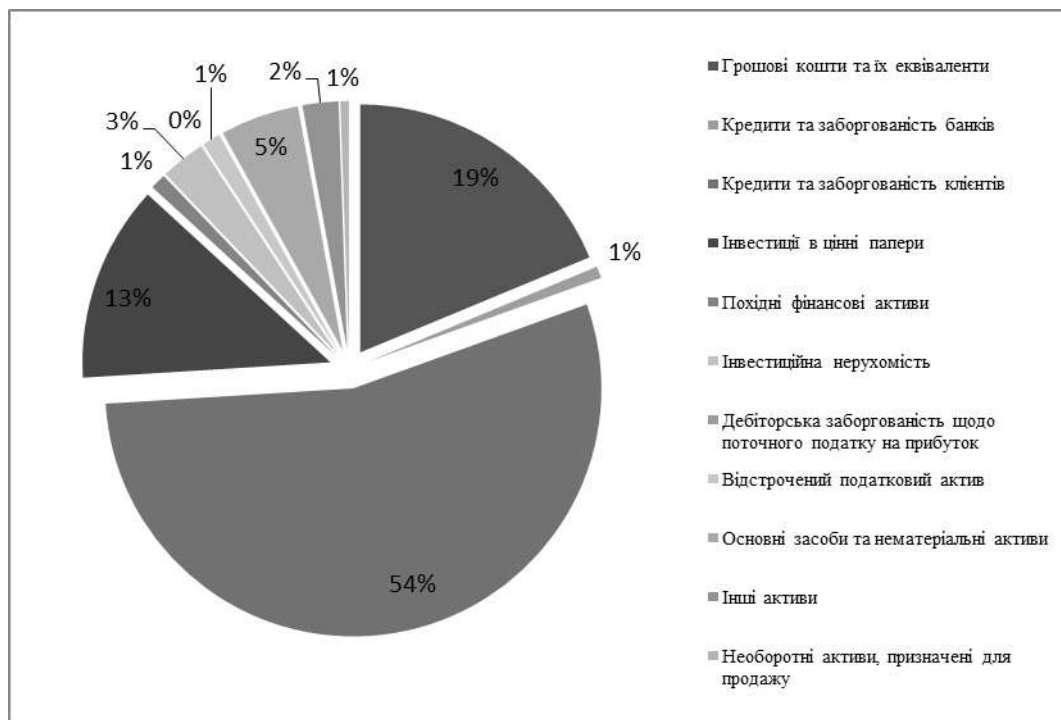

Рис. 2.4 Питома вага активів у 2019 році

Частка зобов'язань складає: у 2019 році 88,15%, у 2018 році 91,7%, у 2017 році 92,51% у 2016 році 91,5%, у 2015 році 93,81%. У 2019 році порівнянно з 2018 роком відхилення складають -3,55%. У 2018 році порівнянно з 2017 роком відхилення складають -0,81%. У 2017 році порівнянно з 2016 роком відхилення складають 1,01%. У 2016 році порівнянно з 2015 роком відхилення складають -2,31%.

В цілому, розглядаючи зобов'язання найбільшу частку складає стаття «Кошти клієнтів», що складає у 2019 році – 82,43%, 2018 році – 86,41%, 2017

році - 85,02%, 2016 році – 80,85%, 2015 році – 64,89%, та стаття «Інші зобов’язання», що складає у 2019 році – 3,85%, 2018 році – 2,79%, 2017 році - 1,82%, 2016 році – 1,37%, 2015 році - 1%. Найменшу частку складає стаття «Похідні фінансові зобов’язання», що складає у 2019 році – 0,00%, 2018 році – 0,01%, та стаття «Боргові цінні папери, емітовані банком», що складає у 2019 році – 0,01%, 2018 році – 0,07%, 2017 році - 0,13%, 2016 році – 0,16%, 2015 році – 0,04%.

За допомогою побудованої діаграми, ми можемо побачити питому вагу показників зобов’язань від зобов’язань загалом за 2015-2019 роки.

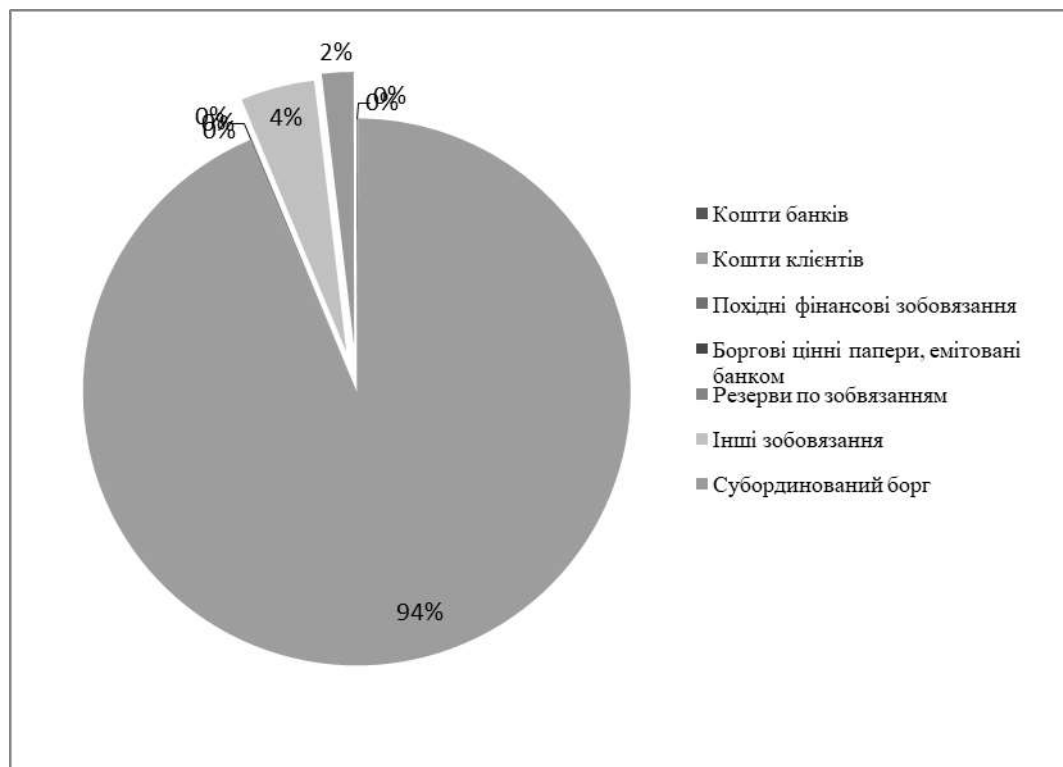

Рис. 2.5 Питома вага зобов’язань у 2019 році

Частка власного капіталу складає: у 2019 році 11,85%, у 2018 році 8,3%, у 2017 році 7,49%, у 2016 році 8,5%, у 2015 році 6,19%. У 2019 році порівнянно з 2018 роком відхилення складають 3,55%. У 2018 році порівнянно з 2017 роком відхилення складають 0,81%. У 2017 році порівнянно з 2016 роком відхилення складають -1,01%. У 2016 році порівнянно з 2015 роком відхилення складають 2,31%.

В цілому, розглядаючи власний капітал найбільшу частку складає стаття «Статутний капітал», що складає у 2019 році – 39,95%, 2018 році – 20,05%, 2017 році – 24,71%, 2016 році – 19,29%, 2015 році – 10,95%, та стаття «Емісійний дохід та інший дохід за операціями з акціонерами», що складає у 2019 році – 3,29%, 2018 році – 1,22%, 2017 році – 1,5%, 2016 році – 1,9%, 2015 році – 0,87%. Найменшу частку складає стаття «Непокритий збиток», що складає у 2019 році – -33,29%, 2018 році – -13,57%, 2017 році – -20%, 2016 році – -26,25%, 2015 році – -14,47%, та стаття «Резерви переоцінки», що складає у 2019 році – 0,19%, 2018 році – 0,02%, 2017 році – 0,68%, 2016 році – 0,83%, 2015 році – 0,75%.

За допомогою побудованої діаграми, ми можемо побачити питому вагу показників власного капіталу від власного капіталу загалом за 2015-2019 роки.

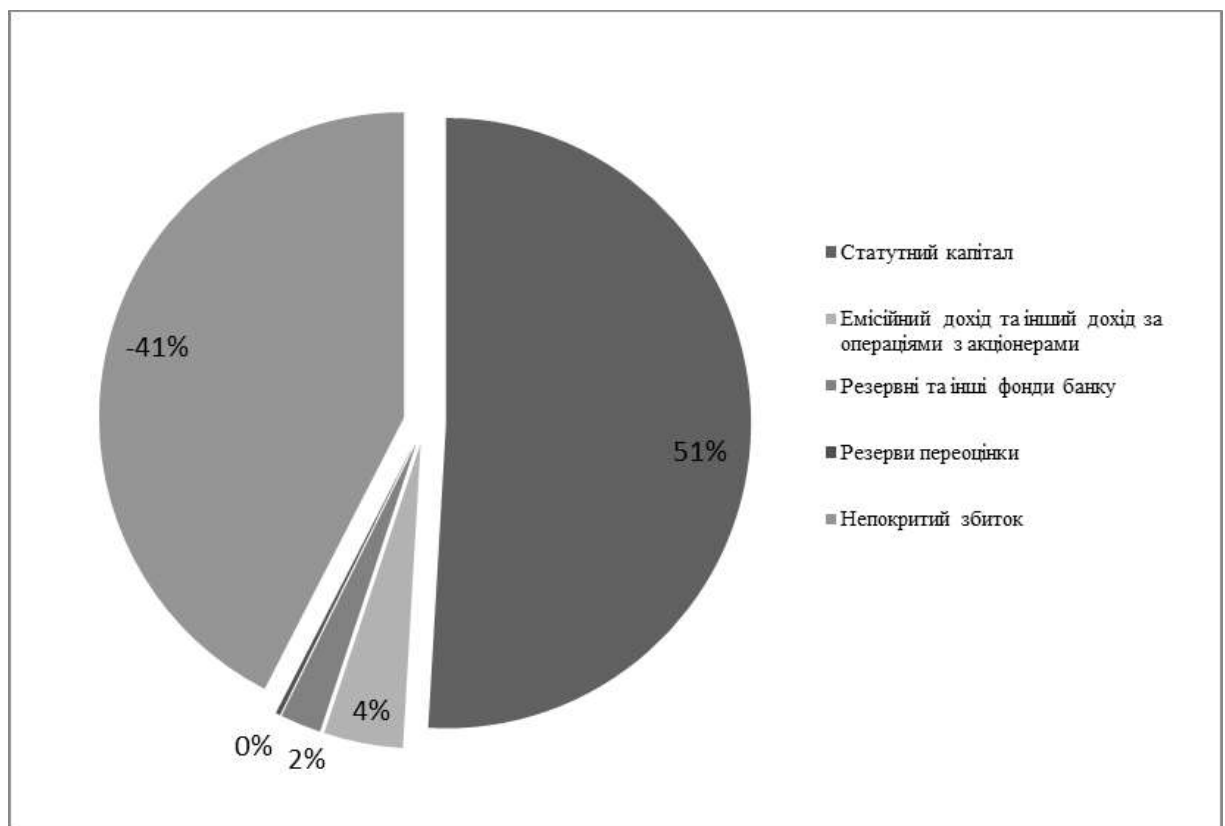

Рис. 2.6 Питома вага власного капіталу у 2019 році

2.3. Аналіз нормативів банку АТ «Альфа-Банк» за 2015-2019 роки

Діяльність комерційних банків здійснюється на основі жорсткого нагляду з боку Національного банку України, який затверджує відповідні законодавчо-нормативні акти, які регулюють діяльність банків. "За допомогою економічних нормативів діяльності банків в Україні забезпечується стабільна діяльність банків та своєчасне виконання ними зобов'язань перед вкладниками, а також запобігається неправильному розподілу ресурсів і втраті капіталу через ризики, що притаманні банківській діяльності" [17].

Відповідно до Закону України "Про Національний банк України" та Закону України "Про банки і банківську діяльність" Національний банк України установлює порядок визначення регулятивного капіталу банку та такі економічні нормативи, що є обов'язковими до виконання всіма банками:

Нормативи капіталу:

- мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1);
- достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) ;
- достатності основного капіталу (Н3).

Нормативи ліквідності:

- короткострокова ліквідність (Н6).

Нормативи кредитного ризику:

- максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) ;
- великих кредитних ризиків (Н8) ;
- максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9).

Нормативи інвестування:

- інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11) ;
- загальної суми інвестування (Н12).

За даними НБУ про економічні нормативи банків України станом на 01.10.2020 у таблиці 2.6 представлені економічні нормативи АТ «Альфа-Банк» [44].

Таблиця 2.6

Економічні нормативи АТ "АЛЬФА-БАНК" станом на 01.10.2020 року

Найменування банку	Н1, тис.грн	Н2	Н3	Н6	Н7	Н8	Н9	Н11	Н12
АТ "АЛЬФА-БАНК"	8 952 717	15,5	13,01	79,51	17,92	162,78	13,39	0,02	0,03

Проаналізуємо отримані показники економічних нормативів АТ «Альфа-Банк»:

— норматив мінімального розміру регулятивного капіталу банку (Н1).

Регулятивний капітал банку розраховується за такою формулою:

$$PK = OK + ДК - В, \quad (2.1)$$

де РК — регулятивний капітал банку;

ОК — основний капітал (капітал 1-го рівня);

ДК — додатковий капітал (капітал 2-го рівня);

В — відвернення.

Норматив мінімального розміру регулятивного капіталу банку (Н1) становить 8 952 717 тис.грн. (норматив становить не менше 200млн. грн).

— норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2).

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу розраховується за такою формулою:

$$H2 = \frac{PK}{(Ap + C_{вп} - НКР)} * 100, \quad (2.2)$$

де РК — регулятивний капітал банку;

Ар — активи, зменшені на суму створених відповідних резервів за активними операціями, на суму забезпечення у вигляді безумовного зобов'язання або грошового покриття;

Свп — сукупна сума відкритої валютної позиції банку за всіма іноземними валютами та банківськими металами.

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) становить 15,5% (норматив становить не менше 10%).

Тобто це свідчить про "здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що впливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру" [16].

— норматив достатності основного капіталу (Н3).

Норматив достатності основного капіталу розраховується за такою формулою:

$$H3 = \frac{OK}{(Ap + C_{вп} - НКР)} * 100\%, \quad (2.3)$$

де Ар — активи, зменшені на суму створених відповідних резервів за активними операціями, на суму забезпечення у вигляді безумовного зобов'язання або грошового покриття;

Свп — сукупна сума відкритої валютної позиції банку за всіма іноземними валютами та банківськими металами;

ОК — основний капітал.

Норматив достатності основного капіталу (Н3) становить 13,01% (норматив становить не менше 7%).

— норматив короткострокової ліквідності (Н6) (з кінцевим строком погашення до 1 року).

Норматив короткострокової ліквідності розраховується за такою формулою:

$$H6 = \frac{Al}{31} * 100\%, \quad (2.4)$$

де Ал — ліквідні активи з кінцевим строком погашення до одного року для розрахунку нормативу короткострокової ліквідності;

31 — зобов'язання банку з кінцевим строком погашення до одного року для розрахунку нормативу короткострокової ліквідності.

Норматив короткострокової ліквідності (Н6) становить 79,51% (норматив становить не менше 60%).

Тобто це свідчить про здатність банку виконувати взяті ним короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів.

— норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7).

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (або групи пов'язаних контрагентів) розраховується за такою формулою:

$$H7 = \frac{3c}{PK} * 100\%, \quad (2.5)$$

де 3с — сукупна заборгованість за строковими та простроченими депозитами, кредитами, факторингом, фінансовим лізингом, урахованими векселями, цінними паперами, іншими активними банківськими операціями та фінансові зобов'язання банку щодо одного контрагента (або групи пов'язаних контрагентів) ;

PK — регулятивний капітал банку.

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) становить 17,92% (норматив становить не більше 20%).

Тобто це свідчить про обмеження кредитного ризику, що виникає внаслідок невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань.

— норматив великих кредитних ризиків (Н8).

Норматив великих кредитних ризиків розраховується за такою формулою:

$$H8 = \frac{Зв}{PK} * 100\%, \quad (2.6)$$

де Зв — сукупна заборгованість за строковими та простроченими депозитами, кредитами, факторингом, фінансовим лізингом, урахованими векселями, цінними паперами, дебіторською заборгованістю, іншими активними банківськими операціями та фінансові зобов'язання банку за всіма великими кредитними ризиками, наданими банком щодо всіх контрагентів (або групи пов'язаних контрагентів), усіх пов'язаних з банком осіб;

PK — регулятивний капітал банку.

Норматив великих кредитних ризиків (Н8) становить 162,78% (норматив становить не більше 800%).

Тобто це свідчить про обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів.

— норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9).

Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами, розраховується за такою формулою:

$$H9 = \frac{Зін}{PK} * 100\%, \quad (2.7)$$

де Z_{in} — сукупна заборгованість за строковими та простроченими депозитами, кредитами, факторингом, фінансовим лізингом, урахованими векселями, цінними паперами, іншими активними банківськими операціями та фінансові зобов'язання банку щодо пов'язаних з банком осіб;

РК — регулятивний капітал банку.

Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) становить 13,39% (норматив становить не більше 25%).

Тобто це свідчить про обмеження ризику, який виникає під час здійснення операцій з інсайдерами, що може призвести до прямого та непрямого впливу на діяльність банку.

— норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11).

Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою розраховується за такою формулою:

$$H11 = \frac{K_{in}}{CT} * 100\%, \quad (2.8)$$

де K_{in} — кошти банку, що інвестуються на придбання акцій (часток/паїв) та інвестиційних сертифікатів окремо за кожною установою;

СТ — статутний капітал банку.

Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11) становить 0,02% (норматив становить не більше 15%).

Тобто це свідчить про обмеження ризику, пов'язаного з операціями вкладання коштів банку до статутних фондів установ, що може призвести до втрати капіталу банку.

— норматив загальної суми інвестування (Н12).

Норматив загальної суми інвестування розраховується за такою формулою:

$$H12 = \frac{СКін}{СТ} * 100\%, \quad (2.9)$$

де СКін — кошти банку, що інвестуються з метою придбання акцій (часток/паїв) та інвестиційних сертифікатів будь-яких юридичних осіб;

СТ — статутний капітал банку.

Норматив загальної суми інвестування (H12) становить 0,03% (норматив становить не більше 60%).

Тобто це свідчить про обмеження ризику, пов'язаного з операціями вкладання (прямого чи опосередкованого) коштів банку до статутних фондів будь-яких юридичних осіб, що може призвести до втрати капіталу банку.

За отриманими результатами можна зробити такий висновок, що усі показники АТ «Альфа-Банк» відповідають нормативам. Тобто діяльність комерційного банку є ефективною та його фінансовий стан є стабільним.

Банк своєчасно і в повному обсязі розраховується за своїми зобов'язаннями, що випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Виконує взяті ним короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів.

Обмежує кредитний ризик, що виникає внаслідок невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань. Обмежує концентрацію кредитного ризику за окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів. Обмежує ризик, який виникає під час здійснення операцій з інсайдерами, що може призвести до прямого та непрямого впливу на діяльність банку. Обмежує ризик, пов'язаний з операціями вкладання коштів банку до статутних фондів установ, що може призвести до втрати капіталу банку. Обмежує ризик, пов'язаний з операціями вкладання (прямого чи опосередкованого) коштів банку до статутних фондів будь-яких юридичних осіб, що може призвести до втрати капіталу банку.

2.4. Аналіз власного капіталу банку АТ «Альфа-Банк» за 2015-2019 роки за допомогою коефіцієнтів

"Аналізуючи стан власного капіталу банків, використовують різні види та методи аналізу. Серед них важливе місце посідає метод коефіцієнтів, за допомогою якого виявляють кількісний взаємозв'язок між різними статтями, класами чи групами статей балансу" [13].

Власний капітал банку, виходячи з функцій, які він виконує, посідає важливе місце в системі показників, що характеризують фінансовий стан банку.

"Спочатку для оцінювання достатності власного капіталу банку використовувався коефіцієнт співвідношення власного капіталу (ВК) та залучених коштів (ЗК). Цей коефіцієнт показує, скільки власних коштів вистачить для забезпечення надійного зберігання коштів вкладників та кредиторів" [19].

$$K1 = \frac{BK}{ЗК} * 100\%, \quad (2.10)$$

де ВК — власний капітал;

ЗК — залучені кошти.

Здійснимо розрахунок достатності власного капіталу АТ «Альфа-Банк» за період 2015-2019 роки, використовуючи формулу 2.10 та фінансову звітність банку.

$$K1_{(2019)} = \frac{8519413}{63389966} = 0,134\%;$$

$$K1_{(2018)} = \frac{5041088}{55703044} = 0,090 \%$$

$$K1_{(2017)} = \frac{3692942}{45591423} = 0,081 \%;$$

$$K1_{(2016)} = \frac{3311724}{35642190} = 0,093 \%;$$

$$K1_{(2015)} = \frac{2623703}{39739428} = 0,066 \%.$$

З розрахунків видно, що за період з 2015 по 2019 р.р. показник зріс, а це означає, що надійність банку зросла.

Коефіцієнт співвідношення власного капіталу та пасивів банку (K2) розраховується за формулою:

$$K2 = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Пасиви банку}} \quad (2.11)$$

Здійснимо розрахунок коефіцієнту співвідношення власного капіталу та пасивів банку на прикладі АТ «Альфа-Банк» за період 2015-2019 роки, використовуючи формулу 2.11.

$$K2_{(2019)} = \frac{8519413}{71909379} = 0,118 \%;$$

$$K2_{(2018)} = \frac{5041088}{60744132} = 0,083 \%;$$

$$K2_{(2017)} = \frac{3692942}{49284365} = 0,075 \%;$$

$$K2_{(2016)} = \frac{3311724}{38953914} = 0,085 \%;$$

$$K2_{(2015)} = \frac{2623703}{42363131} = 0,062 \%.$$

Проведені розрахунки показують, що за період з 2015 по 2019 р.р. інтенсивність використання власних коштів підвищилась.

Коефіцієнт співвідношення власного капіталу та пасивів банку (K3) розраховується за формулою:

$$K3 = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Активи банку}} \quad (2.12)$$

Проведемо розрахунок коефіцієнта співвідношення власного капіталу та активів банку на прикладі АТ «Альфа-Банк» за період 2015-2019 роки, використовуючи формулу 2.12.

$$K3_{(2019)} = \frac{8519413}{71909379} = 0,118 \%;$$

$$K3_{(2018)} = \frac{5041088}{60744132} = 0,083 \%;$$

$$K3_{(2017)} = \frac{3692942}{49284365} = 0,075 \%;$$

$$K3_{(2016)} = \frac{3311724}{38953914} = 0,085 \%;$$

$$K3_{(2015)} = \frac{2623703}{42363131} = 0,062 \%.$$

Згідно з методикою Національного банку України "регулятивний власний капітал банку складається із суми основного капіталу (капітал 1-го рівня) за вирахуванням суми недосформованих резервів за активними операціями банків, додаткового капіталу (капітал 2-го рівня), за вирахуванням відвернень" [25].

Алгоритм розрахунку розміру регулятивного власного капіталу банку має такий вигляд:

$$РВК = ОК + ДК - В, \quad (2.13)$$

де РВК — регулятивний власний капітал банку;

ОК — основний капітал, зменшений на суму недосформованих резервів за активними операціями банку;

ДК — додатковий капітал банку;

В — відвернення.

Здійсимо розрахунок регулятивного власного капіталу, використовуючи формулу 2.13.

$$РВК_{(2019)} = 8131997 \text{ тис.грн.};$$

$$PBK_{(2018)} = 5626000 \text{ тис.грн.};$$

$$PBK_{(2017)} = 2724540 + 1544866 - 330 = 4269076 \text{ тис.грн.};$$

$$PBK_{(2016)} = 3029589 + 1872462 - 330 = 4901721 \text{ тис.грн.};$$

$$PBK_{(2015)} = 1810788 + 1687700 - 330 = 3498158 \text{ тис.грн.}$$

Коефіцієнт співвідношення "власного регулятивного капіталу до загальних активів банку, зменшених на створені відповідні резерви (K7) визначає достатність власного регулятивного капіталу, зважаючи при цьому на загальний обсяг банківської діяльності, незалежно від розміру різних видів ризиків. Нормативне значення K7 повинно було бути не менше 4 %" [15]. Розраховується за формулою:

$$K7 = \frac{PBK}{Ap} * 100\%, \quad (2.14)$$

де PBK — регулятивний власний капітал;

Ap — загальні активи банку, зменшені на створені відповідні резерви

Розрахуємо коефіцієнт K7 за формулою 2.14:

$$K7_{(2019)} = \frac{8131997}{1228425} * 100 = 661,99 \%;$$

$$K7_{(2018)} = \frac{5626000}{353769} * 100 = 1590,30 \%;$$

$$K7_{(2017)} = \frac{4269076}{294048} * 100 = 1451,83 \%;$$

$$K7_{(2016)} = \frac{4901721}{294048} * 100 = 1666,98 \%;$$

$$K7_{(2015)} = \frac{3498158}{294048} * 100 = 1189,66 \%.$$

Провівши розрахунки даного коефіцієнту, ми бачимо що його значення значно вище ніж встановлений нормативний мінімум, що свідчить про здатність банку покрити ризики пов'язані з його діяльністю.

Розрахуємо коефіцієнт залежності АТ «Альфа-Банк» від його засновників за 2015 – 2019 роки, з допомогою формули 2.15.

$$K8 = \frac{СК}{БВК}, \quad (2.15)$$

де СК — сплачений статутний капітал банку,

БВК — балансовий власний капітал банку.

$$K8_{(2019)} = \frac{28726248}{8519413} = 3,372 \%;$$

$$K8_{(2018)} = \frac{12179756}{5041088} = 2,416 \%;$$

$$K8_{(2017)} = \frac{12179756}{3692942} = 3,298 \%;$$

$$K8_{(2016)} = \frac{7515616}{3311724} = 2,269 \%;$$

$$K8_{(2015)} = \frac{4639121}{2623703} = 1,768 \%.$$

Сума коштів, які інвестуються в розвиток банківської установи, повинна вдвічі перевищувати внески засновників. Мінімальне значення цього показника — 15 %, максимальне — 50 %. З розрахунків видно, що коефіцієнт залежності банку від його засновників значно перевищує встановлені норми і має тенденцію до зростання.

Коефіцієнт співвідношення власного регулятивного капіталу та балансового власного капіталу (К9) розраховується за формулою 2.7. "Від'ємне значення РВК свідчить не лише про відсутність власних ресурсів, вкладення яких приносить дохід, а й про використання залучених та позичкових коштів не за цільовим призначенням" [34].

$$K9 = \frac{РВК}{БВК}, \quad (2.16)$$

де РВК — власний регулятивний капітал,

БВК — балансовий власний капітал.

Розрахуємо коефіцієнт співвідношення власного регулятивного капіталу та балансового власного капіталу АТ «Альфа-Банк» за 2015 – 2019 роки, з допомогою формули 2.16.

$$K9_{(2019)} = \frac{8131997}{8519413} = 0,955 \ %;$$

$$K9_{(2018)} = \frac{5626000}{5041088} = 1,116 \ %;$$

$$K9_{(2017)} = \frac{4269076}{3692942} = 1,156 \ %;$$

$$K9_{(2016)} = \frac{4901721}{3311724} = 1,480 \ %;$$

$$K9_{(2015)} = \frac{3498158}{2623703} = 1,333 \ %.$$

Провівши розрахунки, видно, що за 2018 рік значення коефіцієнта зросло на 11,16%, а на протязі 2019 року знизилось на 1,61%, про що в результаті можна сказати, що вкладені кошти приносять дохід.

Коефіцієнт захищеності власного капіталу (K10) "характеризує захищеність власного капіталу від інфляції через вкладення коштів у нерухомість, обладнання та інші матеріальні активи. Однак таке одностороннє використання капітальних ресурсів може призвести до погіршення ліквідності та платоспроможності банку. Слід враховувати існуючі законодавчі обмеження. Зокрема, банк може мати у власності нерухоме майно загальною вартістю не більше 25 % капіталу банку (це обмеження не поширюється: на приміщення, в яких розміщуються підрозділи банку, що виконують банківські операції; майно, яке перейшло до банків у власність на підставі реалізації прав заставодержателя; майно набуте банком з метою запобігання збиткам за умови відчуження його банком протягом одного року з моменту набуття права власності на нього)" [35].

Коефіцієнт захищеності власного капіталу (K10) розраховується за формулою:

$$K10 = \frac{OЗ}{BK}, \quad (2.17)$$

де ОЗ — основні засоби,

БК — власний капітал банку.

Розрахуємо коефіцієнт захищеності власного капіталу АТ «Альфа-Банк» за 2015 – 2019 роки, з допомогою формули 2.17.

$$K10_{(2019)} = \frac{3692290}{8519413} = 0,433 \%;$$

$$K10_{(2018)} = \frac{1099721}{5041088} = 0,218 \%;$$

$$K10_{(2017)} = \frac{1258122}{3692942} = 0,341 \%;$$

$$K10_{(2016)} = \frac{874239}{3311724} = 0,264 \%;$$

$$K10_{(2015)} = \frac{655635}{2623703} = 0,250 \%.$$

Провівши розрахунки, можна побачити, що коефіцієнт захищеності капіталу банку перевищує встановлені законодавством норми.

Ефективність використання власного капіталу характеризує коефіцієнт його рентабельності (К11):

$$K11 = \frac{ЧП}{BK} * 100\%; \quad (2.18)$$

де ЧП — чистий прибуток банку;

БК — власний капітал банку.

Розрахуємо рентабельність АТ «Альфа-Банк» за 2015 – 2019 роки, використовуючи формулу 2.18.

$$K11_{(2019)} = \frac{1925820}{8519413} * 100 = 22,61 \%;$$

$$K11_{(2018)} = \frac{1310260}{5041088} * 100 = 25,99 \%;$$

$$K11_{(2017)} = \frac{597216}{3692942} * 100 = 16,17 \%;$$

$$K11_{(2016)} = \frac{-4094773}{3311724} * 100 = -123,64 \%;$$

$$K11_{(2015)} = \frac{-2657691}{2623703} * 100 = -101,30 \%.$$

З розрахунків видно, що за період з 2015 по 2019 р.р. рентабельність банку зросла, що демонструє покращення доходності.

"Визначити ефективність використання коштів власників та доцільність їх вкладання до банку можна за допомогою коефіцієнта рентабельності статутного капіталу (K12)" [25]:

$$K12 = \frac{ЧП}{СК} * 100\%; \quad (2.19)$$

де ЧП — чистий прибуток банку;

СК — сплачений статутний капітал банку.

Використовуючи формулу 2.19, розрахуємо коефіцієнт рентабельності статутного капіталу АТ «Альфа-Банк» за 2015 – 2019 роки.

$$K12_{(2019)} = \frac{1925820}{28726248} * 100 = 6,70 \%;$$

$$K12_{(2018)} = \frac{1310260}{12179756} * 100 = 10,76 \%;$$

$$K12_{(2017)} = \frac{597216}{12179756} * 100 = 4,90 \%;$$

$$K12_{(2016)} = \frac{-4094773}{7515616} * 100 = -54,48 \%;$$

$$K12_{(2015)} = \frac{-2657691}{4639121} * 100 = -57,29 \%.$$

Провівши розрахунки, можна побачити зростання ефективності використання коштів власників за 2015 – 2019 роки. За це період коефіцієнт рентабельності статутного капіталу значно зріс.

"Важливим показником, який характеризує власний капітал банку є мультиплікатор капіталу. Він відображає фінансовий важіль або політику в галузі фінансування: вибір джерел формування банківських ресурсів (боргові зобов'язання чи акціонерний капітал). Мультиплікатор (М) капіталу обчислюється як відношення суми загальних активів (А) до власного капіталу банку (ВКБ)" [19].

"Мультиплікатор капіталу є прямим показником фінансового важеля банку. Він показує, яку кількість гривні активів повинна забезпечувати кожна гривня власного капіталу (тобто коштів власників банку) і відповідно яка частка банківських ресурсів може бути сформована у формі боргових зобов'язань. Оскільки власний капітал повинен покривати збитки за активами банку, то чим вищий рівень мультиплікатора, тим вищий ступінь ризику банкрутства банку. Водночас чим вищий мультиплікатор, тим вищий потенціал банку для більш високих виплат своїм власникам (акціонерам)" [14].

$$M = \frac{A}{ВКБ}; \quad (2.20)$$

де А — сума загальних активів;

ВКБ — власний капітал банку;

М— мультиплікатор капіталу.

Розрахуємо мультиплікатор АТ «Альфа-Банк» за 2015 – 2019 роки використовуючи фінансову звітність за допомогою формули 2.20.

$$M_{(2019)} = \frac{71909379}{8519413} = 8,441 \%;$$

$$M_{(2018)} = \frac{60744132}{5041088} = 12,050 \%;$$

$$M_{(2017)} = \frac{49284365}{3692942} = 13,346 \%;$$

$$M_{(2016)} = \frac{38953914}{3311724} = 11,762 \%;$$

$$M_{(2015)} = \frac{42363131}{2623703} = 16,146 \%$$

З розрахунків ми можемо спостерігати спадання коефіцієнту за розрахований період, що свідчить про не ризиковану політику банку.

За отриманими результатами можна зробити такий висновок, що майже усі значення коефіцієнтів АТ «Альфа-Банк» відповідають нормативам.

Це свідчить про те, що: надійність банку зросла; інтенсивність використання власних коштів підвищилась; свідчить про здатність банку покрити ризики пов'язані з його діяльністю; сума коштів, які інвестуються в розвиток банківської установи значно перевищує встановлені норми і має тенденцію до зростання; свідчить про те, що вкладені кошти приносять дохід; рентабельність банку зросла, що демонструє покращення доходності; свідчить про не ризикову політику банку; свідчить про зростання ефективності використання коштів власників

Однак коефіцієнт захищеності капіталу банку перевищує встановлені законодавством норми.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ І ВИТРАТАМИ БАНКУ

3.1. Шляхи підвищення доходів банку

"Банківський прибуток є одним із найважливіших показників ефективності функціонування банку, його стабільності. У ньому зацікавлені всі учасники економічного процесу. Розмір банківського прибутку хвилює акціонерів, тому що він є показником отриманого доходу на інвестований ними капітал" [36].

Комерційні банки — це багатопрофільні кредитні установи, які здійснюють операції в різних секторах ринку позичкових капіталів, обслуговуючи підприємства всіх галузей економіки та населення.

Комерційні банки відіграють важливу роль в економічних перетвореннях, які відбуваються в нашій країні. Як регулятори грошового обігу і центри акумуляції грошових ресурсів, і їх перерозподілу, комерційні банки володіють важливими важелями впливу на фінансову, інвестиційну, виробничу та інші сфери економіки, а також на розвиток економічного і суспільних відносин.

Провідна роль банківської системи в залученні, накопиченні і розміщенні коштів з метою фінансування суб'єктів всіх галузей національної економіки вимагає особливо уважного ставлення до управління їх розвитком.

Результати аналізу динаміки банківської системи за основними показниками дозволяють стверджувати, що на даний момент банківська система України в основному сформована і подальший її розвиток прямо залежить від ефективності діяльності вже існуючих банків і від їх здатності забезпечити ринок банківськими продуктами.

Прибуток є однією із стратегічних цілей управління та найважливішим об'єктом аналізу і прогнозування діяльності банку. Прибуток комерційного

банку є внутрішнім джерелом його розвитку. Тому управління прибутком - важлива складова частина банківського управління, мета якої полягає в максимізації прибутку при доступному рівні ризиків і забезпечення ліквідності балансу. Управління прибутком банку здійснюється через систему елементів управління, тісно пов'язаних між собою.

Можна виділити наступні основні блоки управління прибутком комерційного банку:

- визначення підрозділів банку, що беруть участь в процесі управління прибутком;
- планування доходів, витрат і прибутку банку;
- застосування методів оцінки рівня прибутковості банківської діяльності;
- визначення методів поточного регулювання прибутку.

Управління прибутком комерційного банку здійснюється на різних рівнях: на рівні банку в цілому і на рівні окремих напрямків діяльності банку, конкретних банківських продуктах, окремих робочих місць, взаємовідносин з клієнтом. Зміст окремих елементів управління рентабельністю кредитної організації має свою специфіку стосовно до перерахованих рівнях.

В управлінні прибутком банку беруть участь різні його підрозділи: керівні органи, департаменти, управління, відділи.

До їх числа відносяться:

- функціональні підрозділи, тобто управління і відділи, прямо беруть участь в проведенні активних і пасивних операцій банку, наприклад управління позичкових операцій, цінних паперів, депозитних операцій, операційне управління.

До їх функцій з управління прибутком входить оцінка і аналіз рентабельності створюваних продуктів, контроль за рентабельністю окремих угод, надання інформації в зведені аналітичні управління для оцінки рентабельності банку в цілому.

Контрольні форми участі функціональних підрозділів в управлінні прибутком банку визначається Правлінням банку;

— казначейство або інше зведене управління. До його функцій входять складання плану доходів і витрат банку як складової частини бізнес-плану, аналіз та оцінка рівня прибутку банку в цілому і рентабельності окремих напрямків діяльності банку, розробка рекомендацій про величину достатньої процентної моржі, процентних ставок по активних і пасивних операціях банку, в структурі працюючих активів і ресурсів.

Конкретні функції казначейства багато в чому залежить від структури кредитної організації і визначаються Правлінням банку;

— бухгалтерія, яка забезпечує аналітичні служби казначейства і функціональних підрозділів необхідною інформацією;

— Службу внутрішнього контролю в функції якої входить контроль за правильністю формування та використання прибутку.

Основні напрямки цього контролю включає:

— перевірка дотримання нормативних вимог Центрального Банку щодо організації аналітичного і синтетичного обліку доходів, витрат, формування і використання прибутку;

— перевірка дотримання вимог Державної фіскальної служби з розрахунку оподаткованої бази;

— перевірка правильності застосовуваних ставок податку і термінів його перерахування;

— перевірка пільг, які використовуються банком при обчисленні податків;

— перевірка використання прибутку.

Планування доходів, витрат і прибутку банку в якості елемента керування рентабельністю банку на макрорівні включає наступні напрямки:

— складання планового балансу доходу і витрат банку в рамках бізнес-плану;

- планування на його основі досить процентної маржі, складання кошторису доходів і витрат банку;
- прогнозний розрахунок норми прибутку на активи і власний капітал;
- планування та розподіл прибутку.

Таким чином, якісне і всебічне управління прибутком можливо тільки при наявності чіткої організаційної структури управління і розмежування повноважень між підрозділами. Тільки дотримуючись даної системи, стане можливо отримання максимального рівня прибутку від діяльності, і, отже, темпи розвитку комерційного банку зростуть.

Важливим елементом системи управління рентабельністю банку є способи оцінки рівня рентабельності. В якості цих засобів можуть використовуватися структурний аналіз доходів, витрат і сформованих джерел формування прибутку, аналіз динаміки і співвідношення темпів зростання доходів і витрат банку, оцінка результатів діяльності на основі системи фінансових коефіцієнтів, факторний аналіз показників прибутковості і прибутковості банку.

Метою структурного аналізу є виявлення основних видів доходів і джерел прибутку для оцінки їх надійності та можливості збереження в майбутньому. Надійність залежить від форми доходів, виду банківських операцій, ступеня стабільності і джерела прибутку. На основі форми ціни банківських послуг виділяються процентний, комісійний і інші форми доходів.

До групи процентних доходів відносяться відсотки, отримані за надані кредити і від вкладень в цінні папери - боргові зобов'язання та векселі.

Комісійні доходи банк отримує за операції з цінними паперами, іноземною валютою, за касовими і розрахунковими послуг, за інкасацію.

Інші форми доходу включають дисконтний дохід за векселями, доходи від перепродажу та переоцінки цінних паперів, дивіденди, доходи від переоцінки коштів в іноземній валюті, списання кредитної заборгованості, здача майна в оренду.

Ця група доходів не однорідна за формою і ступеня стабільності. Крім того, дисконтний дохід за векселями і дивіденди можуть бути прирівняні до процентних доходів, враховуючи вплив на їх величину руху процентних ставок на грошовому ринку.

Оптимальною структурою доходів банку є переважання процентного і комісійних доходів. Однак в умовах наростання темпів інфляції банк повинен прагнути до відносного скорочення частки процентного доходу, сполученого з процентним ризиком. Навпаки, бажано підвищення частки комісійних доходів від банківських послуг до такої міри, щоб близько 30% чистого доходу формувалося за рахунок цього джерела.

За ступенем стабільності виділяються групи стабільних і нестабільних доходів. До групи стабільних можна віднести наступні види доходів: процентний дохід по позиках, процентний і дисконтний доходи за цінними паперами, дивіденди, отриману комісію.

Доходи ринкового характеру наприклад пов'язані з переоцінкою активів і перепродажем цінних паперів а так само разові за своєю природою не є стабільними. Позитивною тенденцією є зростання доходів за рахунок їх стабільної частини.

Метою структурного аналізу доходів в розрізі видів банківської діяльності є оцінка можливості збереження відповідного джерела з урахуванням конкуренції і ризиків роботи банку на данному сегменті ринку, а також оцінка ступеня диверсифікації джерел доходу. Як видів банківської діяльності виділяють позичковий бізнес, дисконт-бізнес, бізнес, заснований на прийомі внесків і здійснення операцій за дорученням вкладів, бізнес, заснований на валютних операціях.

Надійність доходів підвищується при їх диверсифікації.

Структурний аналіз доходів банку доповнюється структурним аналізом витрат. Структурний аналіз витрат банку дозволяє виявити сфери діяльності, що негативно впливають на загальний фінансовий результат. На основі

форми ціни на банківських ринках ресурсів і послуг виділяються процентні, комісійні та інші витрати.

До процентних витрат належать плата банком за залучені кредити від інших банків і відсотки, сплачені за вкладами юридичних і фізичних осіб.

Комісійні витрати пов'язані з платою за касові, розрахункові та інші операції, за інкасацію, отримані гарантії.

Інші непроцентні витрати різноманітні за своїм складом і включають: витрати по переоцінці валют і цінних паперів, на утримання апарату управління, штрафи та ін.

Наведена класифікація витрат банку використовується перш за все для порівняння темпів зростання процентних і комісійних витрат з відповідними групами доходів банку.

Випередження темпів зростання процентних витрат над процентними доходами є фактором падіння процентної маржі, свідчить про не створену пару управління процентними ставками по активних і пасивних операціях банку, структурою залучення і розміщення ресурсів. Подальше з'ясування причин падіння процентної маржі будується на прийомах факторного аналізу причин зміни процентного доходу і процентного витрати.

Дана класифікація використовується для:

- оцінки динаміки окремих видів витрат на гривню активів;
- визначення причин перевищення безпроцентних витрат над безпроцентними доходами. Безпроцентні витрати банку складаються з частини операційних витрат, витрат по забезпеченню господарської діяльності банків, з оплати праці персоналу банків та інших витрат.

У світовій банківській практиці для оцінки рівня прибутковості банку використовується система коефіцієнтів: коефіцієнти процентної маржі, рівнів непроцентного доходу і витрати, співвідношення непроцентною і процентною маржі, стабільних доходів на гривню активів, частки дивідендів у доходах, витрат на гривню активів, коефіцієнти спреда і посередницької маржі ,

показники прибутковості активів і власного капіталу, прибутку на одного працівника.

Вибір основних коефіцієнтів визначається завданнями банку на майбутній період. Ці коефіцієнти, їх стандартні рівні, методика розрахунку фіксуються в документі про кредитну політику банку на майбутній період.

Оцінка рівня прибутковості банку на основі фінансових коефіцієнтів ґрунтується на наступних прийомах:

- порівняння фактичного значення фінансового коефіцієнта до стандартів банку;
- оцінка відповідності рівня коефіцієнта світовим стандартам;
- аналіз динаміки коефіцієнта;
- зіставлення значення коефіцієнта з відповідними показниками однотипних за величиною і напрямками діяльності банків.

При оцінці рівня прибутковості банку беруться до уваги не тільки кількісні показники рівня доходів, витрат і прибутку, а й стабільність джерел прибутку, а також ступінь захисту банку від ризику. Останнє визначається по наявності достатніх резервів для покриття збитків за активними операціями, адекватності власного капіталу, якості портфеля активів.

Різні показники і нормативи можуть бути корисні для оцінки діяльності банків та їх регулювання. Однак відсутні достатні підстави переваги застосування якогось одного нормативу для оцінки і регулювання ліквідності банку.

Однобічність і обмежене значення кожного з нормативів свідчить про доцільність використання для оцінки і регулювання ліквідності сукупність таких нормативів. Повна характеристика ліквідності передбачає відповідність, взаємне узгодження сум і термінів можливого вивільнення кредитів та інших вкладень банку з вимогами, які можуть бути пред'явлені власниками коштів, що становлять ресурси банку.

Таким чином, при проведенні аналізу фінансового стану комерційного банку визначають рівень показників, потім виявляють основні тенденції в його розвитку і, нарешті, порівнюють отримані дані з іншими банками.

Для підвищення прибутковості проведених банком операцій необхідно грамотно здійснювати керівництво над доходами і витратами банку. Сутність управління доходами і витратами полягає в підборі оптимальної структури доходів і витрат, за допомогою якої можна впливати на прибутковість здійснюваних банком операцій. В управлінні процентних та непроцентних доходів є свої особливості.

Процентні доходи залежать від таких основних факторів як: обсяг кредитного портфеля комерційного банку; його структури; застосуванням відсотковими ставками за кредит.

Банк, який відчуває гостру потребу в прибутку, буде дотримуватися більш агресивної кредитної політики в порівнянні з банком, для якого фінансові ресурси його діяльності не мають вирішального значення. Така політика може проявлятися у відносно високій частці термінових і споживчих позик, які зазвичай приносять банку більший дохід в порівнянні з короткостроковими позиками промисловим підприємствам.

У процентних ставках по позиках відображається як специфіка кожної окремо виданої банком позики, так і ставлення попиту і пропозиції на позички на ринках позичкових капіталів. На рівень процентної ставки по позиках впливає ступінь ризику, властивий даній позичці, її розмір, термін, спосіб погашення і т.д. Крім того, процентні ставки залежать від рівня конкуренції між банками та іншими джерелами коштів, а також від встановленого законом максимального розміру процентної ставки і оцінки банками і позичальниками перспектив економічного розвитку.

Управління непроцентних доходів полягає у визначенні найбільш раціонального набору банківських послуг, необхідних клієнтам і у встановленні оптимальних цін і тарифів на ці послуги.

Дохід комерційних банків залежить від норми прибутку по позичкових інвестиційних операцій, розміру комісійних платежів, стягнутих банком за послуги, а також від суми і структури активів. Найбільш важливим джерелом валового доходу комерційних банків є надання позичок.

Частка доходів від операційної діяльності повинна прагнути до 100%, а темпи приросту бути рівномірними.

Необхідно збільшити обсяг активних операцій таких як:

— надання кредитів різних видів юридичним і фізичним особам на певний термін, для різноманітних цілей і на різних умовах;

— інвестиції в цінні папери (облігації, акції та ін.), випущені державою або іншими юридичними особами, тобто операції з цінними паперами від свого імені та за свій рахунок;

— здійснення інвестиційних проектів;

— операції типу репо;

— валютні операції;

— лізингові операції.

Активні операції здійснюються банками з метою отримання прибутку при одночасному дотриманні законодавчих норм, підтримці необхідного рівня ліквідності і раціональному розподілі ризиків за окремими видами операцій.

Необхідно збільшити обсяг операцій які приносять найбільший дохід (позики надаються юридичним і фізичним особам, операції з валютою, комісійні доходи) і зменшити обсяг операцій які не приносять дохід.

Крім того, треба розширити асортимент послуг, що надаються, для пошуку нових дохідних операцій.

Необхідно збільшити рівень стабільних доходів.

Необхідність дотримання вимог банківського законодавства змушує банк розміщувати частину коштів у вкладення, що не приносять доходу, або дають його у вкрай обмеженому розмірі (готівка в касі, кошти на рахунках у Центральному банку та інші види ліквідних активів).

У той же час потреби всебічного забезпечення діяльності банку та її подальший розвиток обумовлюють наявність в їх активах таких статей, як банківські будівлі та обладнання, інвестиції в філії, асоційовані компанії, що займаються спеціалізованими банківськими операціями. Хоча ці позиції можна віднести власне до активних операцій банків, однак і вони фактично являють собою не що інше, як розміщення наявних в їх розпорядженні ресурсів.

За своїм завданням активні операції можна поділити на операції, що мають на меті підтримку на тому чи іншому рівні ліквідності банку, і операції, спрямовані на отримання прибутку. Звісно між цими видами операцій існує певне співвідношення, необхідне для підтримки ліквідності банку.

До вкладень, які мають основною метою підтримання ліквідності банку, відносяться кошти в касі банку, залишки на рахунках у Центральному банку, інвестиції в ліквідні цінні папери (державні казначейські зобов'язання), кошти на рахунках і вклади (депозити) в інших банках. Хоча деякі з перерахованих вкладень і приносять банкам певний дохід, основною причиною є необхідність підтримки загальної ліквідності банку на відповідному рівні, тоді як дохід по ним служить хоча і істотним, але другорядним фактором.

Операції банків з кредитування підприємств і фірм, тобто корпоративної клієнтури, здійснення інвестиційних проектів, валютні операції, лізингові операції за своєю суттю не можуть вважатися ліквідним розміщенням коштів. Вони здійснюються банками виключно в цілях отримання прибутку на різниці в процентних ставках між розміщенням і залученням коштів і у вигляді додаткових доходів, пов'язаних з наданням таких кредитів.

Крім прибутковості і ліквідності активних операцій важливе значення для їх здійснення має питання кредитних ризиків та їх розподілу. Розміщення ресурсів в касову готівку, залишки на рахунках у Центральному банку,

державні цінні папери вважається, що мають практично нульову ступінь ризику. Розміщення коштів у інших банках - активами (з мінімальним ступенем ризику), кредити компаніям, фірмам та інші аналогічні інструменти грошового ринку пов'язані з більш значним ризиком, ступінь якого змінюється в залежності від виду наданого кредиту. У зв'язку з цим при проведенні активних операцій для банків велике значення має питання про розподіл ризиків і недопущення їх надмірної (надлишкової) концентрації на якомусь одному виді.

Зі структурою і якістю кредитного портфеля пов'язані основні ризики, яким піддається банк в процесі операційної діяльності, - ризик ліквідності (нездатність банку погасити зобов'язання перед вкладниками), кредитний ризик (непогашення позичальником основного боргу і відсотків по кредиту), ризик процентних ставок і т.д.

До регулювання витрат банку підходять з тієї ж позиції, як і до доходів. Найбільший вплив на зниження частки прибутку у валовому доході надають процентні і непроцентні витрати, отже, необхідно працювати над зменшенням частки цих витрат.

Процентні витрати залежать від: обсягу залучених ресурсів; структури депозитної бази; середнього рівня процентних ставок за залученими і позикових ресурсів. Реальний резерв скорочення процентних витрат слід шукати в зменшенні рівня сплачуваних відсотків за кредитні ресурси.

Необхідно скоротити наступні види витрат: процентні (відсотки сплачені за залученими коштами організацій); непроцентні (від операцій по валюті; від операцій з цінними паперами; комісійні витрати); функціональні витрати (адміністративно-управлінські; інші).

Скороченню витрат банку сприятимуть: поліпшення структури ресурсної бази, тобто збільшення частки розрахункових, поточних та інших депозитних рахунків клієнтів і скорочення частки дорогих депозитних інструментів.

3.2. Напрями удосконалення та оптимізації управління витратами та доходами на прикладі діяльності АТ «Альфа-Банк»

Управління доходами, витратами, прибутком і рентабельністю здійснюється на рівні окремої операції, окремого клієнта або груп клієнтів, конкретного продукту, груп продуктів і всього банківського портфеля, окремих співробітників і організаційних структур банку і входить як складова цільова функція в усі інші компоненти банківського менеджменту - управління активами, пасивами, активами проти пасивів (ліквідністю), управління організаційними структурами і персоналом. Цей напрямок - провідний компонент внутрішньої банківської політики.

Відповідно до якісних параметрах банківський менеджмент формує такі цільові установки в управлінні доходами:

— максимізація реалізується щодо окремих найбільш якісних видів адекватних доходів і в першу чергу інтелектуаломіських доходів;

— оптимізація застосовується в більшості випадків і відноситься до основної маси доходів банку і адекватних, і деяких випадкових (процентних, непроцентних, позичкових, комісійно-посередницьких, спекулятивних операцій з валютою і цінними паперами, відсотків і дивідендів по інвестиційним портфелям, доходів від оренди майна - лізингу, реалізації застав і закладів, компенсації від гарантів, поручителів, страхувальників та ін.);

— мінімізація доходів і прибутку зовні виглядає досить нелогічною, але оскільки деякі неякісні види доходів (авантюрні) завдають істотної шкоди репутації банку, породжуючи чисті ризики, а то і шоки, то доходи, одержувані банком в формі штрафів, пені, компенсацій, особливо ініційовані самим банком і доходи, одержувані банком у разі порушення договірних паритетів (занижена позичкова маржа, різниця між декларованими і

реальними процентними ставками), необхідно зводити до обґрунтованого мінімуму.

Що стосується цільових установок в управлінні витратами банку, то цілком природно, що їх максимізація не вітається, хоча на практиці і зустрічається (оклади, бонуси, комісійні топ-менеджерів, компенсаційні портфелі іноземних фахівців, протокольні корпоративні заходи).

Більш логічними виглядають такі цільові установки:

— мінімізація стосується в першу чергу санкцій, що накладаються на банк судами, податковими органами, оплати бонусів топ-менеджерам при збитковій роботі банку;

— обмежена мінімізація може реалізовуватися по відношенню до представницьких витрат, витрат на рекламу, витрат на проведення корпоративних протокольних заходів;

— оптимізація пов'язана з тим, що деякі види витрат (забезпечення ресурсами, наприклад, грошовими, матеріальними, інтелектуальними) зумовлюють стабілізацію і підвищення доходів банку. Оптимізація стосується відсотків, сплачуваних клієнтам по вкладах, депозитах, відсотків і дивідендів за емітованими цінними паперами, а також може бути націлена на сплату податків, витрати репутаційного характеру.

Сутність управління доходами і витратами банку полягає в підборі оптимальної структури доходів і витрат, за допомогою якої можна впливати на прибутковість здійснюваних банком операцій.

Для підвищення прибутковості проведених банком операцій необхідно грамотно здійснювати керівництво над доходами і витратами банку.

Таким чином, на основі аналізу визначимо основні недоліки в роботі АТ «Альфа-Банк» та рекомендації для підвищення прибутковості банку:

Недостатньо розроблена кредитна політика в області кредитування малого бізнесу. У зв'язку з цим пропонується розробляти кредитну політику банку відповідно до потреб клієнтів. Для цього слід:

— проводити політику зниження кредитних ризиків як прогресивну технологію з прогнозування прибутку банку;

— направити кредитну політику на подальше підвищення і зміцнення ролі банку в економіці країни. З цією метою в якості одного з пріоритетних напрямків діяльності банку планується продовження роботи з суб'єктами малого та середнього підприємництва. Виходячи з позитивного досвіду роботи минулих років, продовжити кредитну підтримку своїх постійних, надійних партнерів, які мають стійке фінансове становище, з метою подальшого зміцнення їхнього бізнесу, в тому числі і шляхом участі в інвестиційних проектах даних клієнтів. З метою збалансованості ресурсів і вкладень за термінами надати основну частину ресурсів у вигляді кредитних ліній, овердрафтів і короткострокових кредитів на терміни до 3-х місяців;

— направити роботу на скорочення видачі пільгових позик, повернення кредитів і прострочень виплати відсотків.

Високий рівень дебіторської заборгованості. Для цього слід вносити постійні коригування в кредитну політику банку. Змінити кредитну політику в стосунках з дебіторами, шляхом надання їм знижок при достроковій оплаті. Необхідно переходити від пасивного управління дебіторською заборгованістю, зводиться в основному до реєстрації інформації про склад і структуру заборгованості, до політики активного управління, яка передбачає цілеспрямований вплив на умову подання кредиту. Збільшення дебіторської заборгованості ініціює додаткові витрати, пов'язані з роботою з дебіторами, а також призводить до збільшення втрат по безнадійних боргах. Зростання дебіторської заборгованості, пов'язаний зі збільшенням відстрочки платежу, тягне за собою втрати внаслідок зміни купівельної спроможності грошових коштів.

Перед фінансовим упівлінням банку стоять два завдання - розробити і надалі дотримуватися політики видачі кредитів, а також вести моніторинг дебіторської заборгованості з тим, щоб вчасно коригувати кредитну політику.

Також для того щоб збільшити отримання прибутку і показники рентабельності, необхідно:

- збільшити власний капітал банку шляхом додаткової емісії акцій;
- збільшити розмір активів банку, за допомогою розширення кола і обсягу виконуваних прибуткових операцій і збільшення власного капіталу;
- розширити базу клієнтів банку за рахунок першокласних позичальників;
- необхідно зменшити ризики пов'язані з кредитною політикою банку, за рахунок збільшення власного капіталу та якості активів банку;
- зменшити частку безприбуткових активів, за допомогою збільшення частки активів які приносять дохід, але дотримуючись встановлених законодавством норми;
- скоротити неприбуткові операції (операції по залучених коштів кредитних організацій).

Основним фактором збільшення показників прибутковості і рентабельності комерційного банку виступає збільшення розміру власного капіталу комерційного банку.

По-перше - це найдешевше джерело отримання грошових коштів комерційним банком.

По-друге, зміни розміру власного капіталу банку ключовим чином впливають на зміну інших аналізованих факторів.

По-третє, без збільшення власного капіталу неможливо домогтися кардинальної зміни інших показників які характеризують фінансові результати діяльності комерційного банку.

При виконанні цих рекомендацій можуть виникнути труднощі пов'язані з тим, що необхідно варіювати між найбільш вигідними заходами з точки зору прибутковості і заходами необхідними для виконання норм банківського законодавства.